

E SPELEO

10
2024

Obsah

KOMENTÁŘ PŘEDSEDY	3
ZPRÁVY Z PŘEDSEDNICTVA	5
Komise nebo komise? – Zdeněk Motyčka	5
DOMÁCÍ LOKALITY	7
Hledání cest do podzemí Tetínského vyvěrání – Ladislav Pecka (ZO ČSS 1-02 Tetín)	7
ZAHRANIČNÍ LOKALITY	13
Sokoterské drobnosti – Michal Cimbál Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín).....	13
3 + 1 zajímavost ze zahraničí – Michal Cimbál Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín).....	28
PSEUDOKRAS A HISTORICKÉ PODZEMÍ	32
Jeskyně Podbaba u Roztok u Křivoklátu – Michal Cimbál Hejna, Božena Vrabcová (ZO ČSS 1-02 Tetín)	32
KRÁTKÉ ZPRÁVY.....	35
Co se kde psalo (nejen) o jeskyních – Michal Cimbál Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín).....	35
TROCHA HISTORIE	39
Čtyřková výročí – Michal Cimbál Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín), Jan Flek (ZO ČSS 6-21 Myotis)....	39
200 let od prvního speleologického průzkumu v Českém krasu – Michal Cimbál Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín)	42
RETRO KNIHOVNIČKA SPELEA	45
Wabiho Stárce Čtyři knihy o jeskyních a jeskyňářích – závěrečný díl	45

Foto na titulní straně: Desetiletá Lucka při sestupu do propasti Rychlá na Dolném vrchu
(foto J. Novotná)

Komentář předsedy

Děti v České speleologické společnosti

Vážený kolegové,
předsednictvu ČSS přichází stále častěji dotazy na členství dětí ve spolku. Detailní pohled na situaci poskytuje databáze členů, která odhalí, že máme dva členy ve věku do 10 let a dalších deset členů do 18 let. Stanovy spodní věkový limit přijetí člena neurčují, vždy však platí, že za dítě odpovídá především jeho zákonný zástupce – rodič. Zvláštní forma členství pro děti zavedena není a ani o tom předsednictvo neuvažuje. Chcete-li v rámci vašeho klubu zlevnit dítěti členský příspěvek, domluvte se s vaší ZO na nižším příspěvku za dítě, odvod vůči ČSS za něj však proběhne v plné výši.

Předsednictvo nově rozjíždí několik akcí na podporu zájmu o speleologii u dětí. První vlašťovkou bude blok dětských prezentací na Speleofóru 2024 a také dětské exkurze. Věřím, že obě akce budou úspěšné a uvidíme, zda najdou v našem spolku trvalé místo.

Jan Lenart, předseda

ROČNÍK
VOLUME

43

2024

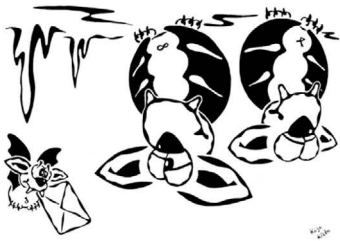
SPELEOFÓRUM

ČESKÁ SPELEOLOGICKÁ SPOLEČNOST
CZECH SPELEOLOGICAL SOCIETY

SETKÁNÍ SPELEOLOGŮ V MORAVSKÉM KRASU
MEETING OF CAVERS IN THE MORAVIAN KARST

19. AŽ 21. DUBNA 2024
APRIL 19 TO 21, 2024

Zprávy z předsednictva

Komise nebo komise?

Zdeněk Motyčka

V České speleologické společnosti se můžeme setkat s řadou pojmů, které nemusí být pro všechny členy významově stejné. Jedním z takových pojmů je „pracovní komise“. Ačkoliv je status komisí popsán v Organizačním řádu ČSS a zprávy o jejich činnosti bývají přílohou výročních zpráv ČSS, přesto se setkáváme s názory typu „na co jsou nám ty komise“, nebo „k čemu jsou komise dobré“. Tyto a podobné úvahy, společně s mým více než dvacetiletým působením v předsednictvu ČSS, kdy jsme spoustu času a energie komisím věnovali, mne přivádí k přesvědčení, že je nutné stávající ukotvení komisí v životě ČSS změnit.

Podle současného organizačního řádu ČSS a zavedené praxe jsou pracovní komise **účelově zřizované složky ČSS pro řešení speciálních úkolů nebo činností**. Podmínky pro jejich činnost stanovuje předsednictvo, které rovněž jmenuje a odvolává členy komisí a jejich předsedy. Stávající komise ČSS byly tedy v minulosti zřízeny rozhodnutím předsednictva jako „účelové“, plní úkoly předsednictvem zadané. Tato praxe se však postupem času vyčerpala, jelikož předsednictvo, jakožto exekutivní orgán ČSS, v podstatě nepotřebuje permanentně pověřovat jiné složky řešením specifických úkolů a pokud by to potřebovalo, např. k vydání nějakého rozhodnutí, nic mu nebrání vyžádat si názor na danou problematiku od příslušných specialistů přímo. Navíc, neustálé uhánění a urgování členů komisí, aby dodali výsledky práce, které si u nich předsednictvo tzv. „objednalo“, znamenalo oboustranný stres a oprávněné, výše uvedené pochyby členské základny o smyslu pracovních komisí.

Zároveň ale existuje v rámci ČSS řada našich kolegů, zabývajících se určitými specifickými činnostmi, např. speleopotápěním nebo pseudokrasem a stávající komise jim do jisté míry slouží jako platforma pro tyto činnosti, které jinak překračují rámec jednotlivých ZO. Bránit takovým aktivitám by bylo jednoznačně proti smyslu a poslání ČSS, čili nezbývá, než se pokusit nalézt řešení spočívající ve změně pohledu na fungování komisí a jejich ukotvení ve struktuře ČSS.

Takovým řešením by mohlo být, aby komise nebyly nadále účelově zřizovány předsednictvem, ale vznikaly jako **dobrovolné uskupení zájemců o specifické aspekty speleologie, překračující rámec působnosti jednotlivých ZO**. Princip budování komisí by byl odspodu nahoru, a nikoliv odshora dolů jako doposud. Členem komise by se mohl stát kdokoliv, kdo

projeví zájem o problematiku, kterou se daná komise zabývá. Předsedu by si komise volila ze svého středu a jeho jedinou povinností vůči ČSS by bylo vypracování výroční zprávy za uplynulý rok. Naopak, v případě, že by komise zprávu o činnosti nedodala, znamenalo by to, že již nechce ve svých aktivitách pokračovat a zanikla by. Žádná další agenda by se vznikem, či působením komisí nebyla potřeba, vše ostatní by si vedly komise samy. Za zvážení rovněž stojí ev. změna pojmu „komise“ na jiný, méně formální, např. „pracovní skupina“ nebo „zájmový tým“.

Návrhem na redefinici komisí se již zabývalo stávající předsednictvo ČSS a ztotožnilo se s předloženým záměrem. Dalším krokem tedy bude příprava nového znění Organizačního řádu, který bude členské základně předložen v rámci připravovaných podkladů pro příští valnou hromadu ČSS, která se bude konat v dubnu 2025, což skýtá dostatek času o tomto návrhu přemýšlet a diskutovat.

Nekrasovým oblastem, jako v tomto případě Klokočským skalám, se dříve věnovala komise pro pseudokras (foto M. Hejna).

Domácí lokality

Hledání cest do podzemí Tetínského vyvěrání

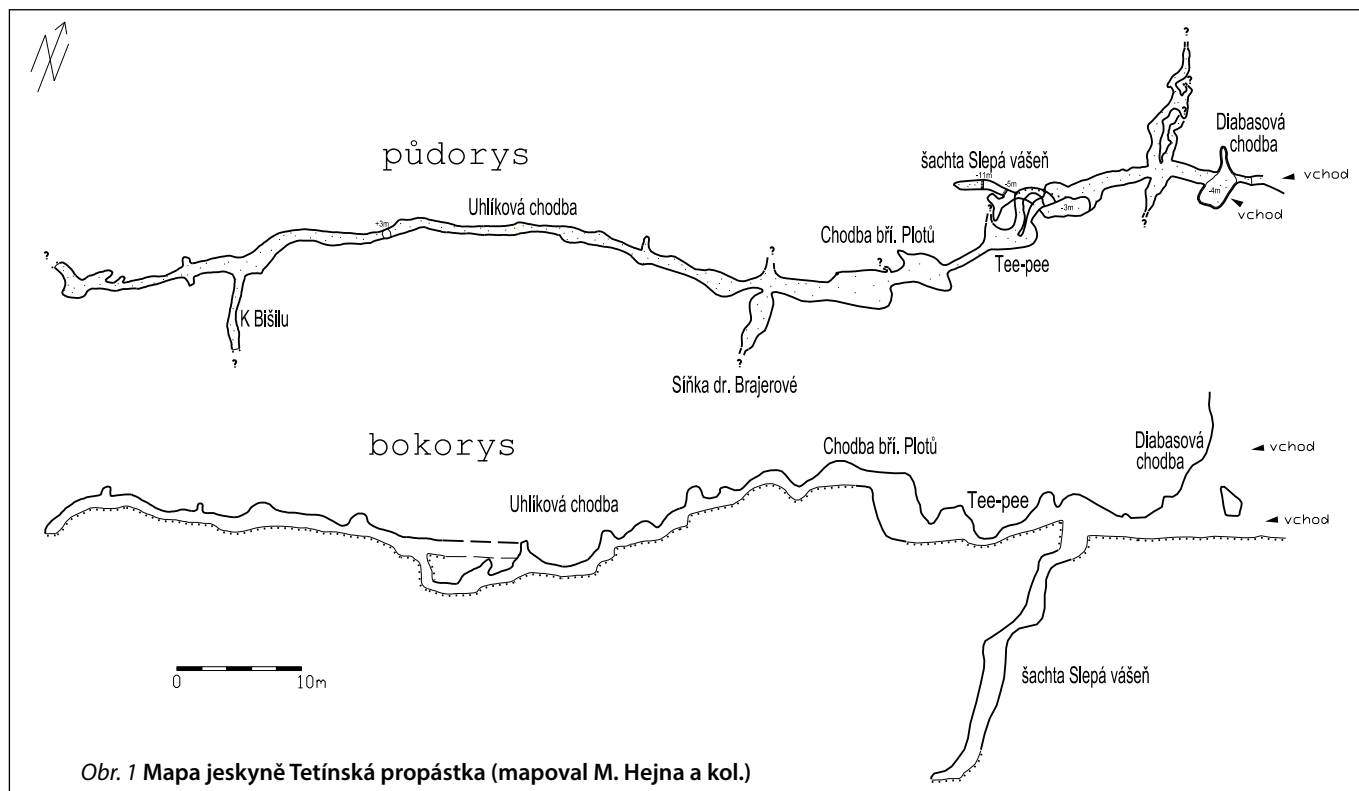
Ladislav Pecka (ZO ČSS 1-02 Tetín)

Začal bych netradičně, citátem jednoho z mnoha svých oblíbených autorů. Francouzský spisovatel Robert Merle napsal rozsáhlou mnohadílnou epopej o náboženských válkách ve Francii, jedním z hrdinů byl lékař. Citát bude nepřesný, ale nešť:

„Stojíme na hradbách poznání, vystavených před námi Galénem a Avicennou, svítíme do temného předpolí pod hradbami svými hradebními svítilnami, netušíme, co se skrývá v temnotě, ale je naší povinností posunout hradby poznání dále.“

Bylo to 17. 10. 1945, kdy Jeskynní sekce Klubu českých turistů žádala o povolení výzkumu v Tetínském vývěru. Jedním z argumentů bylo uvedení možnosti, že podzemí skrývá prostory vhodné k turistickému využití.

Tak jako v uvedeném citátu, od poloviny sedmdesátých let se po Petrboкови, Stárkovi, Drábkovi a Lysenkovi chopila práce vzniklá tetínská jeskyňářská skupina. Po celou dobu činnosti byla vždy významným segmentem snaha dostat se na kloub předpokládanému

Obr. 1 Mapa jeskyně Tetínská propastka (mapoval M. Hejna a kol.)

jeskynnímu systému Tetínského vyvěrání, jak systém nazval Petr Nakládal.

Nejprve to byla pečlivá a detailní dokumentace pod vedením Josefa Plota, první objevy a výzkumy ve stěnách nad Berouňkou, v lomu Pod hradem a v přilehlé části tetínské rokle – 13. krasové skupiny (podle rozdělení Českého krasu dle V. Homoly).

Nejpodstatnější částí výzkumu byly a jsou dosud práce v jeskyni Tetínská propáستka č. 2, 13-024/B (dále zkráceně Tetínská propáستka). Zde začala moje jeskyňářská cesta zahájená návštěvou jeskyně Martina krátce před odchodem na vojnu v říjnu 1975. Někdy během roku 1976 jsem na dovolené z vojny pomáhal kopat v Propáستce bratrům Plotovým, Bidlovi a Šiškoví, po návratu z vojny na podzim 1977 byla jeskyně už o dost delší a práce jsme v ní skončili v roce 1978. Důvodem byl komín na konci chodby, který jsme tenkrát neuměli řešit.

Z tehdejších členů jsem v aktivním pracovním poměru na lokalitě zůstal už jen já, tak doufám, že zbylí pamětníci mi odpustí tenhle exkurs do historie.

Po skončení prací v Propáستce následoval pokus o průnik v jeskyni Tetínský vývěr, práce v jeskyni Bišilu, krátký pokus v Římsové, Kuchařské i monumentální výkop Sonda pod Tetínskou chodbou.

Paralelně se pracovalo i ve 14. krasové skupině, zejména v Portálové jeskyni, a od roku 1980 po dlouhou dobu v Terasové jeskyni.

V devadesátých letech jsme podnikli pokus o průnik v Tetínské chodbě a Propadlé jeskyni s menším objevem. Podstatná byla i rozsáhlá mapovací práce, kdy většina lokalit 13. krasové skupiny byla zakreslena do mapy, aby byly vidět případné souvislosti mezi jednotlivými lokalitami.

Na počátku milénia byly Petrem Nakládaem v zimě proměřeny teploty na pravém břehu Berouňky od Srbska až do Berouna. Výsledkem byl nález vývěrů v oblasti pod hradem. První měření vydatnosti těchto vývěrů bylo realizováno v zimě 2001.

Rozhodující impuls k dalším pracím učinila matička příroda. Povodeň v roce 2002, sledována očima speleologů a hydrogeologů, naznačila cestu a poodkryla objem volných prostor v podzemí. Následoval již třetí objev, respektive druhé znovuzobjevení jeskyně Nová v Modrém lomu na Damilu v roce 2003, tentokrát zaplavené z velké části vodou.

Spolu s měřením v toku Berouňky, které provedl Petr Nakládal, byly publikovány v roce 2004 zatím nejrozsáhlejší články o fungování systému vyvěrání – jednak článek ve sborníku Český kras (Žák et al. 2004) a jednak články Petra Nakládala a kolektivu (Nakládal et al. 2004; Nakládal et al. 2005).

Foto 1 Instalace těžního zařízení nad šachtou Slepá vášeň v Tetínské propáستce (foto M. Hejna)

V roce 2004 se naplno rozběhly práce v Tetínské propáště. Prvním výsledkem bylo zjištění, že jsme v roce 1978 ukončili práce cca půl metru od závěrové stěny. Pod ní jsme začali hloubit šachtu, která záhy dostala název *Slepá vášeň*. V zájmu spravedlnosti je třeba říci, že jedním z hlavních hybatelů činnosti byl Petr Kadlec. Práce byly korunovány v roce 2009 konstatováním, že nám přišla naproti Berounka, respektive hladina podzemní vody. Náznak stropu chodby, klonící se do zvodněných sedimentů, nebyl úplně nejlepším výsledkem.

Práce se tedy vrátily pod první stupeň šachty a po krátkém kopání v sedimentech (místy dost sebevražedném, neboť určitý úsek neměl skalní stěny ani strop), se objevila první volná prostora, nazvaná podle citoslovců použitých prvním objevitelem „*Tee-pee*“ (slabika „čo“ tam taky byla.)

Nízká, cca 6 m dlouhá plazivka vedoucí do nitra skal byla při dalších dvou akcích prohloubena a objevená prostora dostala název *Chodba bratří Plotů*.

Z *Tee-pee* vedla stoupající chodbička směrem ke vchodu jeskyně, následovalo prostřezení skalního uzávěru a cesta do podzemí byla otevřena. Zhruba v úrovni 240 m n. m., místy s volnými nízkými prostory, jsme se dostali hluboko pod Tetín. V současné době je konec jeskyně zhruba pod ulicí Hradní, někde na úrovni domu č. 77. Limitujícím faktorem byla nutnost ventilovat vzduch, navíc sedimenty vytahané z chodby se změnilly v deponii v chodbě Bratří Plotů a tímto stylem nebylo možno pokračovat.

Na křižovatce ulic Hradní a Na Parkáně Petr Nakládal zaměřil šereblem odbočku směřující k jeskyni Bišilu, podle map je horizontální vzdálenost mezi jeskyněmi 45 m.

Tento fakt posléze vedl k obnovení prací v jeskyni Bišilu, ale další postup zde by byl možný jen při nasazení nějakého lanovkového vedení či Alvegu s možností tahat z jeskyně větší objemy sedimentů. Kanystr, smýkaný po počvě, není úplně nejvhodnější prostředek dopravy. V konstrukci ale brání nízký profil vstupních chodbiček.

Dalším faktorem je výškový rozdíl, cca 15 m mezi chodbou v Tetínské propáště a prostory Bišilu. Bylo by třeba vytěžit obrovské množství sedimentů, v objemech v desítkách kubických metrů, navíc v Bišilu není zatím vidět nějaký jednoznačný směr, kudy pokračovat.

Pro sledování Bišilu je třeba vědět, že před zatrubněním rokle počátkem 90. let 20. století pod jeskyní končil tok vody ve vodoteči rokle. Není možné mluvit o stálém přítoku, jednalo se o přívalové srážky či vody po tání sněhu. Výše v rokli byly ponory někde na úrovni domů čp. 22 a 73 v ulici V rybářích.

Foto 2 Dno Slepé vášně – pod vodní hladinou čekají (snad) volné prostory (foto M. Hejna)

Foto 3 Chodba bratří Plotů – největší prostora Tetínské propásky (foto M. Majer)

Foto 4 Tetínská propáštka a zamyšlený autor článku (foto M. Majer)

Po snížení pracovních aktivit v Bišilu jsme se vrátili do Tetínské propáštky. Po proražení, respektive vykopání *Diabasové prolézačky* (Diabasovou byla nazvána kvůli degradovaným diabasovým kamenům, které tvořily hlavní část výplně) se napřímila cesta do jeskyně.

Následovalo zabezpečení komína nad prostorou u ohlubně šachty. Původní výztuž z hajcmanů a dřeva, udělaná Petrem Kadlecem, zde působila dost divoce, navíc dřevo silně zplesnivělo a bylo napadeno houbami.

Proražení drážky k ohlubni šachty, potřebné k rozšíření cesty, odhalilo zajímavé korozní jevy, nicméně přispělo k ne úplně hezkému dojmu z celé činnosti. Předpokládám, že po nezbytných úpravách betonové výztuže komína bude dílo poněkud vzhlednější. Pokud bychom hledali analogii, v některých částech zbytků Turských maštálí po asanaci skal vytvořil řídký beton formy blízké sintrovým povrchům, s přispěním barvy do betonu by snad mohl vzniknout lepší dojem a se zvýšením vlhkosti v prostoru by časem naše dílo mohlo nabýt přijatelnějšího vzhledu.

Ohlubeň šachty, vytvořená z litého betonu, je jen sladkou tečkou za prací amatérských tunelářů. Vůči kritikům bych měl jen jediný dotaz – víte o nějakém jiném trvanlivém způsobu, jak zabezpečit cestu do horizontální části jeskyně, která leží pod hlinitým svahem, pod kterým se otevírá cesta do dalších potencionálních objevů? Jedna možnost by tu byla. Z prostory vyvézt všechny sedimenty.

Po zjištění, že na dně šachty po oscilaci hladiny podzemních vod došlo k poklesu sedimentů a otevírá se možnost průniku do prostor souvisejících s Tetínským vývěrem (?) se vrátila naděje na další objevy.

Leč mezi elánem z let 2004 až 2011 a elánem na sklonku roku 2023 je značný časový posun. Část tehdejších hybatelů se dostala buď k hranici důchodového věku, případně za něj (i když s novou důchodovou reformou není vše ztraceno). V čase, kdy tohle píšu (20. 12. 2023) zatím nevíme, co bude následovat. Jedno je ale jasné.

Sen o historickém objevu, souvisejícím s tajuplnou Tetínskou vyvěračkou, dostává reálnější obrysy. Zde je nutné říci, že to bude tak jako jinde. Historie zapomene na ty desítky borců a borek, co se tady desítky let pinožili ve snaze o objev. Pamatovat si bude jen ty, kdo budou v objevu první.

Tak volové, na baňu klopajů. Kto něskoro prídě, do historické tabulky se nedostane.

Co se tedy povedlo:

1. Jsme na prahu objevu.
2. Prokopáním Diabasové prolézačky se ukázala souvislost s puklinami na druhé straně stěn lomu pod Tetínskou chodbou, viditelná je jen část, další byly zastíženy v Sondě pod Tetínskou chodbou. Mají stejný směr a sklon jako vstupní průstup do Propásky. Zde leží odpověď na zprávy starých lomařů, zastížených Drábkem a Plotem, o vodě, která se ztrácela v podzemí někde na úrovni Tetínské chodby.
3. Prokopáním přístupnějšího vchodu do jeskyně Bišilu vznikl významný stratigrafický profil, sledovaný zde dr. Horáčkem.
4. Naznačená souvislost Tetínské propásky s jeskyní Bišilu může mít další vysvětlení ve větších hloubkách.
5. Nález střepů laténské keramiky v průkopu do nového vchodu Bišilu dává tušit, že zde existující cesta je dávným přístupem do akropole hradiště.

Na závěr jedna prosba. Název *Tetínská propáskta č. 2* vychází z názvu *Tetínské propásky č. 1*, nalezené Drábkem v roce 1960. Geneticky obě lokality spolu souvisejí, název propáskta však není přesný, nevystihuje význam lokality ani její struktury, celá záležitost je neskonale složitější. Pokud dojde k objevu, klonil bych se k názvu *Jeskyně Tetínského vyvěrání*. Dost možná, že někdo přijde na lepší název.

Použitá literatura:

- Nakládal P., Hrdá J., Vysoká H., Goliáš V. (2004): Copak nám to teče pod Tetínem? – *Speleo*, 39: 3–7. Praha.
- Nakládal P., Dohnal J., Goliáš V., Jáně Z., Machulka M., Majer M., Valenta J. (2005): Copak nám to teče pod Tetínem II aneb proč kopat v Tetínských propáskkách. – *Speleo*, 57: 23–27. Praha.
- Žák K., Vysoká H., Bruthans J., Hlaváč J. (2004): Hydrogeologie krasového systému pramen pod Domášovem – Tetínský vývěr: nová pozorování a data. – *Český kras*, 30: 45–50. Praha.

Zahraniční lokality

Sokoterské drobnosti

Michal Cimbál Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín)

Tři čeští jeskyňáři – autor, Markéta Jakovenko a Martin Novák, strávili na přelomu listopadu a prosince 2023 necelé tři týdny na ostrově Sokotra. Jednalo se už o druhou expedici na tento 130 km dlouhý a 40 km široký ostrov ležící v Indickém oceánu. Celý můj expediční deníček čítá 27 normostran, což je nestravitelné čtení i pro mě. Proto jsem vybral pouze několik úryvků, aby si čtenář udělal obrázek o tom, jak se na Sokotře (nejen) jeskyňáří.

Jak jsme přiletěli (24. 11. 2023)

Kolem půl jedenácté sokoterského času konečně přistáváme. Na druhý pokus. Poprvé pilot prudce strhnul řízení a začal zase stoupat, aby částečně obkroužil ostrov a uklidnil nás rozhlasem, že se nic neděje, že pouze krátkodobě nastaly nestabilní podmínky, a že má vše pod kontrolou. Proč mu nevěřit. Vždyť před startem odříkal do rozhlasu modlitbu a Martinův soused s knírkem, buď Muammar Kaddáfí nebo někdo jemu podobný, se prý modlil celou cestu.

On se ten první sokoterský den vůbec moc nepovedl. Při placení víz vychází najevo, že na Sokotře neplatí dolary starší než z roku 2009.

„Ale ony jsou platné! A všude na světě je berou!“ snažím se namítnout.

„Všude na světě ano, akorát Jemenská banka je neakceptuje, takže na Sokotře ne,“ informuje mě Amarouš, náš koordinátor. Výborně, na ostrově, kde neexistuje jediný bankomat a nefungují bankovní převody, nám najednou chybí polovina rozpočtu.

„Aha, tím nám tedy vyvstává docela problém a pojďme ho zkusit nějak vyřešit,“ nabádám Amarouše.

Řešení by tady bylo, jediné a jednoduché. Moc se nám nelíbí, ale to asi nikoho nezajímá. V úterý dáme peníze Amaroušovu kamarádovi, co letí do Dubaje, a on je tam vymění za dirhamy. Vyjma jemenských (a tudíž zároveň sokoterských) reálů, jsou totiž americký dolar a emirátský dirham jediné na Sokotře uznávané měny. Tak snad.

Jak jsme našli Taneční sál (27. 11. 2023)

Kamarád našeho kamaráda Malého Mohamada má kamaráda, který ví o jeskyni někde na planině Mahlez. Je to asi hodinu autem a pak dvě hodiny pěšky. No, dvě hodiny pro Sokotřany. Vyrážíme s řidičem Saidem a tím Mohamadovým kamarádem. Cestou nabíráme další dva Sokotřany. Jeden si vleze do kufru, druhý se ještě vmáčkne na sedačku dopředu. Naši průvodci se staví cestou na snídani do bufetu a pak ještě ve třech krámech. Tím nabíráme

Foto 1 Jediná směnárna na Sokotře ve městě Hadibo. Berou pouze dirhamy a dolary mladší než patnáct let (foto M. Hejna).

Foto 2 Náš průvodce chvíli sledoval Martina na laně, a pak vylezl na volno bos (foto M. Hejna).

zpoždění asi půl hodiny, v součtu se zpožděným odjezdem a špatným odhadem doby jízdy jsme pod planinou o hodinu později, než jsme plánovali.

Sokotřané ukazují někam nahoru na špičku planiny. Opět narážíme na tradiční problém. Nikdo z nich neumí ani slovo anglicky. Trochu doufáme, že když je nás tolik, mohli bychom si rozdělit batohy. Přece jenom, 80 m lan, věci na lezení, focení a mapování a litry vody něco váží. Ukazuje se ale, že s námi jde pouze průvodce z kufru, ostatní si rozbalují věci na piknik.

Náš průvodce se jmenuje Isa a je to komunikativní sympaťák. Neustále nám něco vypráví, bohužel arabsky. Ukazuje nám různé kytky a keře a říká jejich jména arabsky a sokotersky. Ty jedlé nám dává ochutnávat. Stoupáme stále do kopce. Dvě hodiny uplynuly a jeskyně nikde. Cesta nám nakonec trvá necelé tři hodiny. Od auta jsme vystoupali 550 výškových metrů. Jeskyně má nenápadný vchod schovaný mezi bloky kamenů. Projít deset metrů od něj, nikdo by si ho nevšiml. Za vchodem pokračuje poměrně svislým a kluzkým sintropádem. Isa kouká, jak si vážeme lano, pak si sundá pantofle a slézá sintropád na volno bos.

Postupuju pomalu, protože cestou rovnou mapuju. Chodba klesá dolů, prolézám mezi spadlými bloky, stěny postupně mizí někam do dále. „Pojďte sem,“ křičí na nás Martin. „Je to tady úplně obłudně veliké.“ Je. Jsem v něčem, co Martin nazývá Taneční sál. Obrovská prostora s nádhernou krápníkovou výzdobou. Až z mapy jsem schopný odečíst její rozměry – výška 30 m, délka 60 m a šířka 100 m. Celá jeskyně je dlouhá 184 m a hluboká 53 m.

Foto 3 Severní úpatí planiny Momi s mnoha vchody, ke kterým se špatně dostává a které většinou nikam nevedou (foto M. Hejna).

Foto 4 Obří duny na severním úpatí planiny Momi (foto M. Hejna).

Foto 5 Světání nad Ayhaftem (foto M. Novák).

Cestou z jeskyně se strojíme do sedáků a Isa zatím vyběhne po sintropádu nahoru. Zkouším to taky, ale po pár krocích to vzdávám.

Jak nás opustila motivace (29. 11. 2023)

Indický oceán naráží na sopečný podklad ostrova Sokotra. Vodní tříšť občas vystřelí k jasné obloze a parabolickou dráhou dopadá na písčnou pláž. Cestou od pobřeží masa písku roste a vytváří až dvě stě metrů vysoké duny, opřené o jistě dvojnásobně vysoké vápencové skalní stěny. Skála je většinou holá, ale občas ji ozvláštňují některá ze zdejších vzácných dřevin – boswellie, lahvovníky a spousta dalších, které neznám. Nahoře na skalní hraně se proti slunci vyjímají siluety dračinců, stromů, které se staly symbolem ostrova. Nad tím vším majestátně krouží supi. Není tady krásně? A jako zlatý hřeb celé scenérie se nahoře černá obří vchod do jeskyně, cíl našeho putování.

S Martinem pomalu supíme k cíli. Prudký svah pozvolna přechází ve svistou skalní stěnu. Martin se vydává volným lezením přímo k jeskyni. Mně se moc nechce. Hledám jinou a příjemnější cestu. Před jeskyní leží téměř vodorovná rampa, která pokračuje dál podél stěny. Pomalu kráčím podél ní, až se dostávám k místu, kde stačí vylézt už asi jen čtyři metry. I tak se mně do toho moc nechce. Mezitím v dálce zahlédnu Martina. Neslyším, co volá, ale rukou znatelně mává směrem do jeskyně. Paráda, bude to něco velkého. Nedá se nic dělat, musím taky nahoru. Skalní stupeň zvládám celkem bez problémů. Když jsem skoro u Martina, opakuje pohyb ruky a už i slyším, co říká: „Nikam to nevede.“

Sedíme před vchodem, žvýkáme sušené hovězí, koukáme na moře, vzpomínáme na domov, je vedro a motivace k dalšímu průzkumu už nás úplně opustila. Je sice teprve jedna hodina, ale vidíme se u moře. Já v něm, Martin s prutem na břehu. Jenže ono to není tak jednoduché. Jsme na úzké rampě, nad námi skalní stěna, pod námi skalní stěna. Stejnou cestou se nám vracet nechce, zkusíme pokračovat po rampě a slézt někde dál. A tak pomalu a opatrně jdeme. Čtvrt hodiny, půl hodiny, tři čtvrtě hodiny. Sakra, neměla by ta cesta pomalu začít klesat? Pozvolným stoupáním se dolů ještě nikdo nedostal. Poslední zbytky nadšení mě opouštějí. Blbá Sokotra, blbá Sokotra, blbá Sokotra. Vedro jako kráva, teče ze mě, všechno propocení, utahaný jsem jako kotě. Blbá Sokotra, blbá Sokotra. Samonasírací mechanismus funguje a chybí mi už jenom to, aby se neustále zužující cestička ztratila někde na kraji útesu a my se museli celou cestu zase vracet zpátky. Pak by to mohla být debilní Sokotra, debilní Sokotra, debilní Sokotra. Až se mě jednou zeptáte, jaké to tady bylo, a já vám budu vyprávět, že skvělé, vrazte mi jednu mezi oči. Kolikrát už to vypadá, že cesta končí, ale vždy se nám daří najít schůdný úsek. Po hodině začínáme dokonce slézat. Za chvíli jsme na duně a oceán se blíží. Sokotra je zase prima.

Jak jsme nenašli obří jeskyni (30. 11. – 1. 12. 23)

S Ahmedem jsme se před dvěma lety seznámili, když nám dělal průvodce po úpatí údolí Ayhaft. Ted' jsme se domluvili, že se tam s námi vrátí. Nějaký stařec nám před dvěma lety vyprávěl, že ví o hluboké propasti nahoře na planině, takže nás za ním Ahmed zavede a bude nám tlumočit. Ahmed totiž začal v září v Hadibu studovat angličtinu. Konečně si s ním můžu popovídat a první debata se točí okolo celosvětově významných a podstatných otázek, jako jestli je lepším fotbalistou Ronaldo nebo Messi. Nefotbalový Martin se snaží Ahmedovi

Foto 6 Na oslavě státního svátku Spojených arabských emirátů jsme byli jediní běloši a podle toho s námi i pořadatelé nakládali (foto M. Hejna).

vysvětlit, že závodně tancuje klasické tance, což nemůže Ahmed pochopit. Teprve když mu pouštíme ukázky na youtube, shledává, že něco takového opravdu může existovat, ale stejně se shodujeme na tom, že to není sport.

Ahmed má spoustu bratrů a sester, kteří nás při příchodu do vesnice s radostí vítají. S těmi nejmladšími si třeme nosy na uvítanou. S dětmi z okolí hrajeme s Martinem fotbal a Martin fotbalu přiznává určité výhody říka, že klasické tance si člověk takhle s domorodci stříhnout nemůže. Ahmed zatím přivádí toho starce, co má vědět o jeskyni. Problém nastává, když se začínáme bavit o ceně.

„Říká, že vás tam dovede, ale chce za to sedmdesát tisíc reálů.“ Koukáme na sebe. Ne-zbláznil se? Padesát dolarů? „Řekni mu, že to je víc než dvakrát tolik, kolik bere profesionální průvodce. Řekni mu, že mu dáme půlku.“ Stařec se otáčí a uraženě odchází. Začínáme diskutovat. Na jednu stranu se nám nechce dávat zbytečně moc peněz za průvodce, na druhou stranu jsme tu kvůli jeskyním a sami jich moc nenajdeme. Mezitím se stařec vrací, prý padesát tisíc, ale ani o reál méně. „Řekni mu, že je to hodně a my se bojíme, že tam žádná jeskyně nebude, že už se nám to stalo.“ „Dobrá, říká, že padesát, když tam bude jeskyně a třicet, když tam nebude.“ „Řekni mu, že to bereme.“ „Tak ne, prý padesát, protože on se do jeskyně bojí, a tak nám nebude věřit, že tam jeskyně není. Navíc tam prý byl s nějakými Brity a je tam obrovská a unikátní jeskyně.“

Co se dá dělat. Nebudu čtenáře nudit popisem cesty, spaním pod převisem, objevem praotce granátových jablek (údajně), západem slunce nad údolím a východem slunce nad údolím (samozřejmě na druhé straně) a přeskočme k té velkolepé jeskyni. Nakonec se z ní vyklubal jen hluboký škrab, který si pracovně pojmenováváme Padesátilitrový.

Jak jsme oslavili emirátský státní svátek (2. 12. 2023)

Dvoudenní výlet na Ayhaft nám dává pořádně zabrat, proto si plánujeme volný den. Shodou okolností nám ráno hlásí Amarouš, že se dnes slaví emirátský státní svátek, 52 let od spojení

Emirátů do jednoho státu, že jestli chceme, tak nás tam vezme. Oslava je to prý tradiční, jak ji známe, průvod, proslovy, hudba. Před druhou nás vyzvedává a jedeme na sraz průvodu. V protisměru po připravené kolonádě. Dva vojáci a tři pořadatelé v reflexních vestách se snaží Amarouše zastavit, že tudy se nesmí. Amarouš přikyvuje a pomalu na ně najíždí. Patrola couvá a hádá se s ním. Nakonec asi uznávají, že na jednu stranu není dobré se nechat přejet, na druhou nepácháme zas až takový přestupek, aby nás zastřelili, a nechávají nás jet. Jedeme po korzu, které lemují desítky silných palmových kmenů, na každé palmě vlaje emirátská vlajka. Průvod zahajují velbloudi oblečení do emirátských vlajek, za nimi desítky fotbalistů v různých dresech s transparenty a emirátskými vlajkami, nakonec bubeníci. Oslava prvního máje jak vyšitá. Nakonec kolona aut s emirátskými vlajkami. Emirátské vlajky vlají i z rybářských loděk. Nepatří náhodou Sokotra pod Jemen?

Amaroušovi se daří cestou necestou průvod předjet, a tak se dostáváme k tribuně dlouho před ním. Stačíme tak ještě popít čaj u Amaroušova kamaráda. Na oslavě jsme jediní běloši a pořadatelé nás posazují do VIP zóny s přísunem pití (samozřejmě nealkoholického) zdarma. Co se děje na pódiu moc nechápeme. Projevy, nástupy různých skupin lidí a fotbalistů s transparenty, proslovy a focením. A nakonec festival sokoterské hudby. Paráda.

Jak jsme potkali bičovce (3. 12. 2023)

Jeskyně nejsou nic pro arachnofobiky. Ostatně pavouci způsobili mé, zatím jediné, zranění v jeskyni, když jsem si ve dvanácti letech všiml, že mně sedí v jeskyni Turské maštale pavouk

Foto 7V v jeskyni Casecas na nás měla čekat průzračná voda a endemická krabi, ale situace byla odlišná. Aspoň že ta voda měla 25 °C (foto M. Jakovenko).

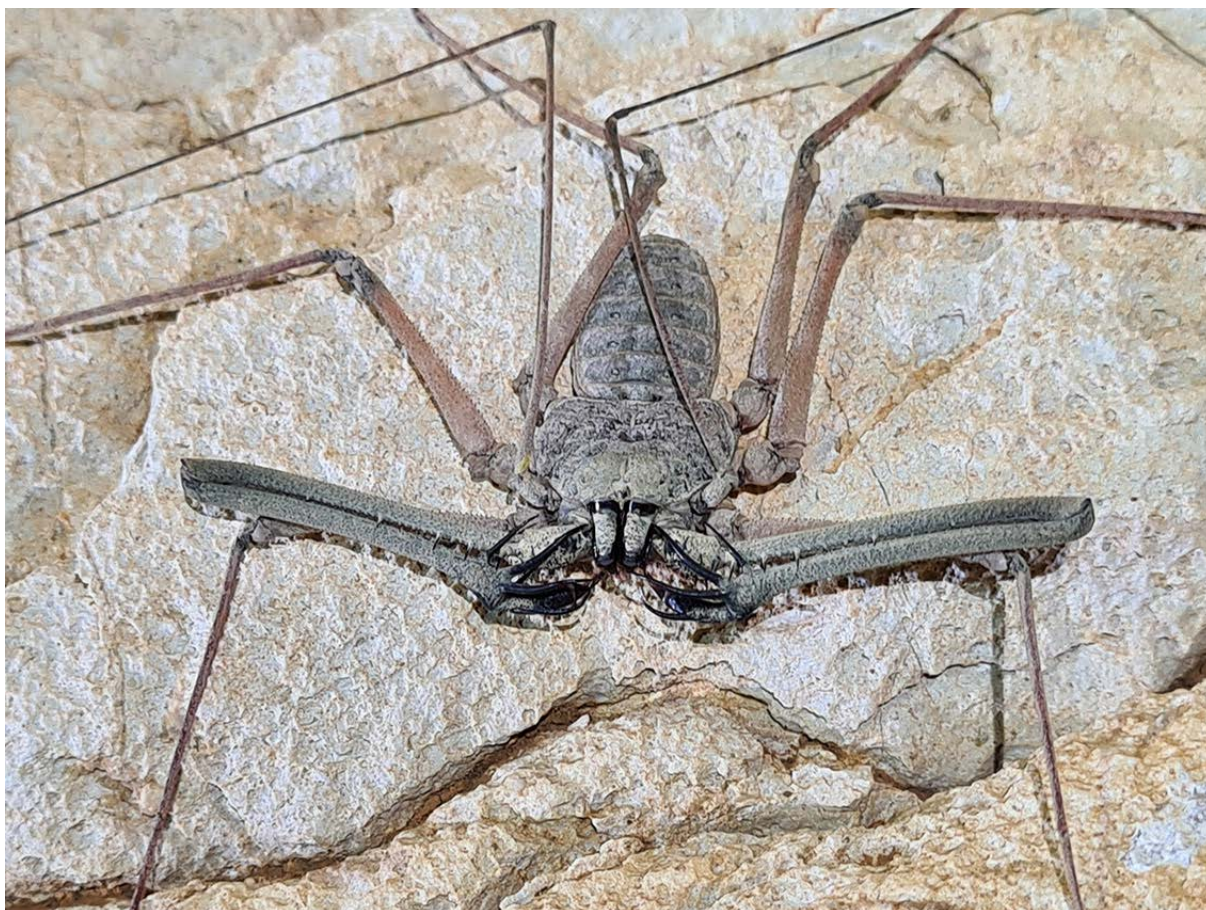

Foto 8 Bičovec v celé kráse, velký asi 15 cm (foto M. Jakovenko).

na kolena a v panickém úleku jsem ho přetáhl vši silou svou baterkou tříbuřtovkou. Dneska už by se mně to nestalo. Jednak by jemu ani mně dnešní lehké čelovky moc velkou újmu nezpůsobily, ale hlavně už se dokážu pavoukům směle podívat do všech osmi očí. Nevím ale, jak by se moje jeskyňářská kariéra vyvíjela, kdyby i u nás žili bičovci.

Potkali jsme je v jeskyni Dahaisi, jinak tuctové jeskyni dlouhé 355 m, kterou jsme si nechali na konec dne po neúspěšné exkurzi do jeskyně Casecas. V ní měli žít endemičtí krabi, které jsme chtěli nafotit a nafilmovat. Bohužel byla většina jeskyně po nedávných silných deštích zaplavena a místo krabů kolem nás plavaly ve špinavé a zapáchající vodě jenom mrtvé ještěrky. Bičovec však byl, aspoň pro mě, srovnatelnou náhradou. A co že to vlastně ten bičovec je? To je vám zvíře tak hrozné, že místo popisu radši připojuju fotku.

Jak jsme pili syrovátku (3. 12. 2023)

Ve vnitrozemí Sokotry je tak suchá a neúrodná půda, že zde nelze nic pěstovat. Lidé se věnují pastevectví, většinou koz, vzácně ovcí či krav. To má za následek, že lidé ráno a večer svolají, přepočítají a podojí kozy a zbytek dne zevlují. Jaký to kontrast při představě našich udřených předků v potu tváře chléb svůj dobývajících těžkou prací na polích. Na druhou stranu takový způsob života přináší poměrně skromný jídelníček sestávající hlavně z rýže, kozích mléčných výrobků a vzácně i kozího masa.

Sedíme na trávě před jednou z vesnic tvořenou kamennými domy bez nábytku a obydlými skalními výklenky. Vítají nás starší pán a jeho dva synové a přinášejí kozí sýr plavoucí

Foto 9 Sokotrané jsou velmi pohostinní a nezáleží na tom, jestli vás pozvou domů ... (foto M. Jakovenko)

Foto 10 ... nebo se piknikuje venku (foto M. Hejna).

v syrovátce. Náš řidič Said sáhne do misky, kousek si nabere a podává mísu Markétě. Tak si v tom postupně všichni umyjeme ruce a na druhé kolo už je máme čisté. Martin to komentuje tím, že jestli z toho nebudeme mít žaludeční problémy, tak už z ničeho. Tedy, on to formuloval trochu jinak. Pak se zamyslel a položil zajímavou otázku: „Zajímalo by mě, čím to šířili. Prý se na to používá i kravská moč.“

Naše oči mimoděk sklouznou k opodál se v poklidu pasoucí krávkě. Každopádně to chutná výborně, stejně jako žinčica, kterou to zapijíme. Celý sedánek by proběhl v klidu, kdyby si Markéta nenabírala sýr levou rukou, čehož si s hrůzou všimá starší syn, a rychle ji upozorňuje, ať laskavě používá jako každý civilizovaný člověk pouze pravou ruku. Kam se na tohle hrabe kravská moč. Mladší syn puberták se zatím chová jako pubertáci všude jinde na světě. Znuděně si hraje s obrovským nožem, kterým si nejdříve ořezává nehet na levém palci u nohy, a pak se s ním štourá v zubech.

Jak jsme jeli na mangrovníky (4. 12. – 5. 12. 2023)

I na Sokotře najdeme asfaltové silnice. Jedna vede podél severního pobřeží, jedna vede podél části jižního pobřeží a jedna je spojuje napříč od jihu k severu. Zbytek jsou nezpevněné cesty, někdy docela sjízdné, většinou ne a nezbyvá než obdivovat řidiče, co jsou všechno schopni projet. Proto se špatně přepočítává vzdálenost na čas, a proto je jízda do vnitrozemí malým dobrodružstvím.

Foto 11 Sestup na Mangrove bay, dole zbytky mangrovových porostů, uprostřed my v půlce sestupu (foto M. Hejna).

Foto 12 Rybářská vesnička v Mangrove bay (foto M. Hejna).

To naše začalo v okamžiku, kdy Martin prohlásil, že mangrovníky celosvětově odumírají a nikdo neví proč, a proto bychom se na ně měli zajet podívat, navíc když je to jen sedmdesát kilometrů. Amarouš s radostí souhlasí, má prý v blízké vesnici nějakou práci, tak nás tam vezme. Kromě našich věcí vezeme na korbě jeho Toyoty ještě solární panel a cestou přihazujeme starý pultový mrazák. Cesta k mangrovníkům je dlouhá. Dokud jedeme po asfaltce, tak to jde, ale tu brzy opouštíme, a pak už se jen kodrcáme skoro krokem cestou necestou, opatrně a pomalu, takže nám mrazák vyskočí z korby jen jednou. Do vesnice nad mangrovníky trvá cesta skoro čtyři hodiny.

Vesnice má všeho všudy tři domy. Amarouš tam instaluje solární panel na autobaterii, vykládá mrazák a za odměnu si domů veze něco v kozí kůži a živé kůzle, které uvazuje na korbě. Zpátky už to je bez mrazáku, takže nemusí jet Amarouš tak opatrně. Kůzle na korbě žalostně mečí, ale brzy je přehlušena zvukem ještě méně příjemným. Někde u pravého předního kola dře plech o plech, a to čím dále hlasitěji. Nakonec Amarouš zastavuje, dál to nejde. Plán je jasný, zavolá kamaráda do Hadiba, ten přijede a opraví to. Musíme jen počkat. A tak čekáme uprostřed divočiny. Čekáme a čekáme. Jak auto zastavilo, kůzle ožilo. Konečně opadl ten stres. Prochází se po korbě a najednou si všímám, že stojí zadkem přímo nad mými botami. Jedeš, potvoro, ještě, že jsem si toho všiml, vždyť mně tam mohla nadělat. Aha, tak ještě, že jsem si toho všiml. Tečka. Bez dovětku.

„Budeš mít štěstí,“ směje se Amarouš. To už mám, že jsem si toho všiml. „Nikdo jiný si to nezaslouží tak, jako ty,“ dodává Martin a já doufám, že myslí to štěstí. A čekáme a čekáme. Na okolí padla tma a obdivujeme hvězdy. Bez světelného smogu je to nádhera. Vidíme stejná souhvězdí, ale jinde, než jsme zvyklí. Například Orion vypadá, jako by chtěl skočit šipku za obzor.

Konečně se v dáli objevují světla. Jen ten zvuk je nějaký zvláštní. K našemu údivu nás míjí na dřeň odstrojený ale stále pojízdný nákladňák. Za chvíli další světla. Hm, motorka. To je teda provoz. A konečně auto, ale ne naše, nějaké obsypané domorodci. A další dvě auta, to je provoz jak na dálnici. Po dvou a půl hodinách je to konečně náš zachránce. Půl hodiny a auto je zase pojízdné.

Jak jsme přežili mangrovníky (4. 12. – 5. 12. 2023)

Když už jsme si tak rozsáhle pověděli o cestě k mangrovníkům a od nich, tak ještě něco málo k nim. Plán je takový, že Amarouš zůstane ve vesnici, nás průvodce odvede k mangrovníkům, tam přespíme a druhý den pro nás zase zajde. Na odchodu nás ještě Amarouš upozorňuje, že je cesta dost drsná, občas i volné lezení, a proto tam nikdo moc nechodí. Pro výletníky s těžkými batohy pozitivní informace na rozloučenou.

Po krátkém pochodu se dostáváme na okraj útesu. Čeká nás klesání skoro čtyři sta výškových metrů. Náš průvodce začíná sestupovat cestou, která se nám vůbec nezdá. Začíná několika metry volného lezení. S krosnami? Kýveme na průvodce, že tudy teda rozhodně nejdeme. Ten tedy leze zpátky a vede nás na sice delší, ale podstatně příjemnější cestu, kterou postupně kličkujeme až na písečné duny na pláži. Do soumraku už nezbyvá moc času. Nacházíme obrovský převis odcloněný od moře nějakým porostem a zabydlujeme se tam.

Noc je divoká. Mám plno divných snů, jako že hraju se sokotřanskými dětmi fotbal, tre-fuju nějakou rozvodnou skříň a ta začíná hořet, čímž málem hatím koncert Žalmana Lohonky.

Foto 13 Rybáři s Markétou u odpařovacích nádrží a získané soli (foto M. Hejna).

Foto 14 Výstup od Mangrove bay. A ano, opravdu to bylo tak hrozné, jak to vypadá (foto M. Jakovenko).

Foto 15 A ten dobrý muž nám řekl: „Pak projdete takovým skalním okénkem ...“ (foto M. Hejna).

Ráno vstáváme kolem páté. Martin jde pomalu podél pláže a rybaří, my se jdeme s Markétou podívat na ty slavné mangrovníky. Jsou to skromné zbytky porostu, který se táhl dříve kolem skoro celého ostrova. Dobrá třetina je úplně suchá, na dramatické fotky ideální, ale jinak smutné. A protože začínají být mangrovníky za chvíli nudné, jdeme na procházku podél pobřeží k zaparkovaným rybářským lodkám. Za nimi vidíme rybářskou vesničku a míhající se obyvatele. Přemýšlíme, jestli jít za nimi, ale nakonec se domluvíme, že počkáme, jestli nás pozvou sami. Pozvali. Brzy se objevuje Sokotřan a začíná si povídat s Markétou. Zkouší to i na mne, ale musím po pravdě přiznat: „No arabish.“ „No arabish?“ rozesměje se. Super, když se povede dobrý vtip, vždycky to potěší.

Vesnička je malá, asi šest proutěných domků, bez žen, bez dětí, jen několik rybářů. Zůstáváme na čaj, koblíhy a rýži, prohlédneme si odpařovací nádrže a homole soli, ale musíme se vrátit, průvodce nás už určitě čeká.

Čeká nás výstup zpátky na útes, věc, na kterou se nikdo netěší. Zvláště, když se ukazuje, že nahoru to bereme po spádnici. Terén je čím dál náročnější, stoupaní prudší, evidentně jdeme zkratkou. A najednou jsme skoro nahoře a před námi ta svíslá stěna, kterou jsme viděli včera. Markéta je lezkyně, chvíli kouká a pak začíná šplhat. Martin rovnou hlásí, že se asi všichni zbláznili, a jde si hledat lepší cestu. Mně se to taky vůbec nelíbí, už se chystám jít za Martinem, ale průvodce mně naznačuje, ať mu podám na první plošinku hůlku a batoh. Bez nich to jde docela dobře, ale je to teprve ta kratší a lehčí část. Průvodce ukazuje, ať lezu dál, tak pokračuju. Pak ho vidím, jak za mnou leze v pantoflích, batoh a hůlku drží v jedné ruce a druhou se přitahuje. Evidentně s tím bojuje, batoh je pravděpodobně mnohem těžší, než čekal. Na jednom místě už to skoro vypadá, že poletí oba. Chtěl bych mu nějak pomoci, ale shora nevím jak. Naštěstí to zvládl i beze mě.

„Proč tady blbnete? Tam, co jsem šel já, to šlo hezky.“ Hm, asi jsem měl jít taky za Martinem, mohlo to být bez nervů, ale zvládl jsme to.

Foto 16 Jeskyně Falang Dim dlouhá 415 m (foto M. Novák).

Jak jsme konečně našli jeskyně (6. 12. – 7. 12. 2023)

Toho dobrého, lehce přioopilého muže přivedl Amarouš. Vyprávěl nám, že ví o jeskyni, ve které šli, tedy samozřejmě že ne on, ale ostatní, asi kilometr, než je začalo zlobit světlo a museli se vrátit. Zajímavá informace, kterou je nutno prověřit.

Podle popisu toho dobrého opilého muže se jde chvíli po planině, pak se proleze takovým okénkem na útes nad oceánem, a pak třicet minut easy walk ke vchodu. Jdeme tedy chvíli po planině, pak se před námi objeví závrť se skalní stěnou a ve skalní stěně tunel jako hovado. Pěkné okénko. Druhý den se k němu vrátíme a mapujeme ho. Chodba je dlouhá 250 m, vysoká až 50 m a široká až 80 m. Na délku druhá nejdelší jeskyně typu flank margin na ostrově, objemově jednoznačně největší.

Třicet minut easy walk je skoro hodina a půl traverzu podél útesu. Zbytek popisu snad zatím souhlasí. Docházíme k jeskyni a už od vchodu je vidět, že je to velká chodba, která valí někam dál. Hned za vchodem je jezírko o velikosti rohové vany, podobně hluboké, i se sprchou. Voda v jeskyních má dvacet pět stupňů, už se vidím, jak se tam nakládám. Nejdřív ale objevy. Loučíme se s průvodcem a vyrážíme na průzkum. Chodba vysoká až 15 m a široká 30 m valí pořád dál. Občas nějaký obří stalagmit či stalagnát, na zemi se všude valí jeskynní perly. Jak vůbec může taková chodba končit? I to se za chvíli dovídáme. Krápníkové výzdoby neustále přibývá, až je jí tolik, že dál to prostě bohužel nejde. Bohužel? Všude kolem nás jsou neuvěřitelná excentrika o velikosti desítek centimetrů. A taky neuvěřitelné vedro a nedýchatelnost. Než se z konce jeskyně promapujeme, jsme naprosto promočení, a to i přesto, že Markéta jeskyňář v šatech a my v tričkách s krátkými rukávy. Délka jeskyně 415 m. Slibovaný kilometr se nekoná, ale i tak je to krása.

3 + 1 zajímavost ze zahraničí

Michal Cimbál Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín)

Archeologický objev roku 2023 pochází z izraelské jeskyně

National Geographic oznámil jako každý rok seznam největších archeologických objevů roku 2023. Na třetím místě se umístil objev dosud neznámého mayského města na mexickém poloostrově Yucatan. Druhé místo obsadil nález nové sochy moai na Velikonočním ostrově. Za nejvýznamnějším objevem se musíme vypravit do Judské pouště do Izraele. Zde byly v jedné z jeskyní u Ein Gedi na pobřeží Mrtvého moře nalezeny čtyři římské meče z období povstání Bar Kochba. Šimon Bar Kochba vedl v letech 132–135 celožidovské povstání proti římské nadvládě. To bylo zpočátku úspěšné a povstalcům se podařilo dobýt Jeruzalém a podstatnou část Judska. Postupně se ovšem začala projevovat římská vojenská převaha a povstalci byli zatlačeni do Judské pouště, kde byli nakonec pobiti. Tři meče měly čepele dlouhé od 60 do 65 cm, čtvrtý byl kratší, měl pouze 45 cm. Kromě toho, že se jednalo o první nález podobných mečů v Izraeli, byly díky uchování v jeskyni mimořádně zachovalé a čepele byly stále ostré.

Více např. na <https://www.timesofisrael.com/swords-found-in-judean-desert-caves-ranked-as-most-exciting-archaeology-story-of-2023/>

Foto 1 Jedna nenápadná jeskyně na pobřeží Mrtvého moře ...

Foto 2 ... na jednom hodně nenápadném místě ...

Foto 3 ... skrývala čtyři dokonale zachovalé římské meče, jejichž objev vyhlásil National Geographic nejvýznamnějším archeologickým objevem roku 2023 (fota B. Langford).

Proč vyhynuli Gigantopitekové?

Gigantopitekové, přesněji druh *Gigantopithecus blacki*, byli největšími primáty, kteří kdy chodili po naší planetě. Nenašlo se z nich mnoho, asi 2000 zkamenělých zubů a čtyři čelistní kosti. I na základě těchto nálezů však dokázali vědci odhadnout primátovy rozměry – výšku asi tři metry a váhu 250 kg. Zůstávalo záhadou, proč a kdy přesně vyhynuli. Rozsáhlý výzkum provedený šesti australskými univerzitami na to možná přinesl odpověď. Vědci analyzovali nálezy z 22 jeskyní z čínské provincie Kuang-si. Použity byly vzorky nejen gigantopiteků, ale i fosilní sedimenty, obsahující pylová zrna. Pro vzorkování bylo vybráno 11 jeskyní, které obsahovaly pozůstatky gigantopiteků a pro srovnání 11 jeskyní s podobně starými sedimenty bez nálezů gigantopiteků.

Co výsledky ukázaly? Předně, že gigantopitekové vyhynuli dříve, než se předpokládalo, už někdy před 295 000 až 215 000 lety. Souvisí to s dobou, kdy se začínala měnit struktura lesních společenstev a silně specializovaný gigantopitek na změny, na rozdíl například od menších orangutanů, nedokázal reagovat.

Více na <https://www.sciencedaily.com/releases/2024/01/240110120206.htm>

Sbírali neandertálci působivé zvířecí lebky?

Ještě nedávno vědci upírali neandertálcům schopnost abstraktního myšlení. Domnívali se, že nebyli schopni jeskynních maleb, pohřbů či náboženských rituálů. Tato představa se však pomalu mění a další střípek k ní přidaly i nálezy z jeskyně Des-Cubierta ležící na kopci Calvero de la Higuera asi 45 km severně od Madridu. Na úpatí kopce objevili archeologové neandertálské tábořiště. Zde nenašli nic nezvyklého. Neandertálci zde poráželi zvířata, jedli, seděli kolem ohně, vyráběli nástroje, zkrátka to, co na jiných podobných nalezištích. Překvapení ale přinesl výzkum jeskyně. Zde nejdříve našli pozůstatky mnoha bizonů, ovšem ve všech případech se jednalo o přední část lebky bizona s rohy. Žádné jiné bizoní kosti ani kosti menších savců se v jeskyni nenašly. Brzy k nim přibyly i lebky zubrů, jelenů a rohy stepních nosorožců. Nakonec se sbírka rozrostla na lebky 35 velkých lovných zvířat.

Studia moderních skupin lovců a sběračů ukazují, že pokud se jim podaří ulovit některé z velkých zvířat, nechávají obvykle hlavu na místě, protože je těžká na přepravu a málo výživná. To, že se dostaly do jeskyně, nemohla být náhoda. Neandertálci je tam museli ukládat záměrně. Archeologové pracují s hypotézou, že jsou lebky lovecké trofeje. Mohlo se však jednat i o součásti iniciačních či náboženských rituálů. Ať již byl důvod jakýkoliv, dokazuje to, že neandertálci ovládali abstraktní myšlení.

Více na <https://www.atlasobscura.com/articles/neanderthals-collect-animal-skulls-spain>

Vědci objevili nejstarší fosilizovanou kůži

Vápencový lom v Dolese Brothers v Oklahomě je zároveň významnou paleontologickou lokalitou, která vydala a stále vydává unikátní fosilie z období staršího permu z před asi 289 až 286 miliony let. Důležité jsou hlavně četné nálezy čtyřnohých obratlovců. Po těch pátrali i paleontologové Bill a Julie Mayovy a podařilo se jim něco, v co ani nedoufali. Nalezli nejstarší fosilizovanou kůži.

V lomu Dolese Brothers se těží ordovické vápence. V těch vznikl v mladším karbonu a začátkem permu systém jeskyní, tvořený většinou vertikálními kanály o průměru 40 až 60 cm. Jeskyně jsou vyplněny permskými vápenatými jílovci, které jsou jako nečistota během těžby deponovány na výsypce. Už v roce 1932 v nich byly nalezeny první zkameněliny a od těch dob je lom hojně navštěvován sběrateli. Vraťme se však zpět k nalezené kůži. Nebyla velká, ve skutečnosti se jedná o úlomek menší než nehet. Paleontolog Tea Maho z *University of Toronto Mississauga*, který ji zkoumal pod mikroskopem, ji přiřadil některému z primitivních zástupců obratlovců nadtřídy Amniota (blanati), která se vyvinula z karbonských obojživelníků a dnes zahrnuje plazy, ptáky a savce. To je bohužel to jediné, ještě s tím, že je kůže asi nejpodobnější dnešním plazům, co jsme o ni schopni říci.

Více na <https://www.sciencedaily.com/releases/2024/01/240111113207.htm>

Foto 4 Během několik miliónů let spodního devonu se toho v okolí dnešních Koněprus událo mnoho. Dokázaly se zde usadit a zpevnit koněpruské vápence, po výzdvihu oblasti nad hladinu moře vápence zkrasověly a po opětovném zanoření se jeskyně vyplnily mikritickým páskovaným karbonátem, pro který dnes nemáme na povrchu ekvivalent. Na rozdíl od výplní v lomu Dolese Brothers v Oklahomě bohužel neobsahuje tento karbonát žádné fosilie (foto M. Hejna).

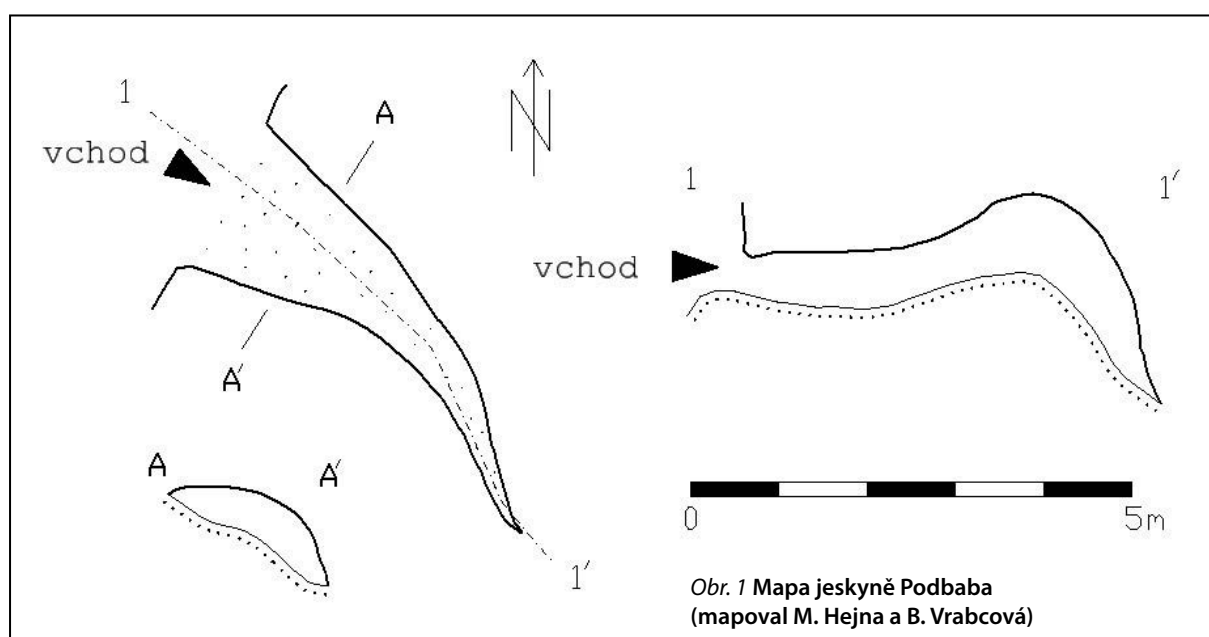

Pseudokras a historické podzemí

Jeskyně Podbaba u Roztok u Křivoklátku

Michal Cimbál Hejna, Božena Vrabcová (ZO ČSS 1-02 Tetín)

Křivoklátsko má většina lidí spojené s rozsáhlým královským loveckým hvozdem, případně s několika královskými hrady. Málokdo by si ho však spojil i s jeskyněmi. Není divu – přestože dnešní chráněná krajinná oblast Křivoklátsko zabírá plochu 628 km², jeskyní z ní bylo dosud popsáno pomálu. Cílek (1989) popisuje nekrasové jevy z buližníků Vraní skály u Zdic, v databázi JESO najdeme jeskyně V Děravé skalce a V Hudlické skále 1 a 2, všechny ležící v okolí Hudlic. Zatím nejrozsáhlejší přehled nekrasových jeskyní na Křivoklátsku přinesli Žák a kol. (2016), kteří kromě jeskyní V Děravé skalce a V Hudlické skále 1 a 2 zmiňují tři menší nepojmenované jeskyně z oblasti Babích skal u Jablečna. Uvádějí i v oblasti zatím nejdelší známou nekrasovou jeskyni v andezitech, o níž píšou jako o Zapomenuté a jejíž lokalizaci z důvodu ochrany jeskyně zamlčeli. Dále uvádějí jeskyni Andělka u Roztok u Křivoklátku a konečně jeskyni Podbaba taktéž poblíž Roztok u Křivoklátku. Ve skutečnosti se na Křivoklátsku nachází minimálně šest desítek nekrasových jeskyní delších než 3 m, jejichž průzkum a dokumentace momentálně probíhá. Zdejší nekrasové dutiny se vyskytují nejčastěji v silicitech (buližnících) neoproterozoika nebo ve vulkanitech kambria a jsou několika genetických typů. My se ovšem zastavíme u jediné z nich – jeskyně Podbaby.

Jeskyně Podbaba leží na levém břehu Berounky v PR Na Babě. Cestou k ní po levém břehu Berounky od Roztok mineme drobný bezejmenný potůček s vodopády či výraznou skalní věž Špičatka, jejíž otevřené pukliny se v budoucnu rozevrou do rozsedlinových jeskyní, než dospějí k neodkladnému kolapsu.

Jeskyně Podbaba samotná je zajímavá hlavně tím, že se objevila v beletrii, přesněji v románu *Vydra z Černé tůně* z roku 1947. Stanislav Reiniš zde píše: „*Tma padala na cestu, ale pytlák netápal: dvacet dva kroky k ústí sousední rokle, a tu stojí starý vykotlaný dub, jehož kořeny se u kmene natahují jako hadi, ale dále se nenápadně ukrývají pod trnám a hložíím.*

Humhal se zrakem upřeným k zemi opatrně prošel houštím, úzkou stezičkou se propletl k mohutnému balvanu, svalenému k patě skály, a bez rozmýšlení svrhl srnu a shodil oba zajíce do jeskyňky, která se hloubí mezi balvanem a skálou. Nato spěšně setřel s čela horké krůpěje potu, opatrnicky obhlédl kraj, hodil na otvor sluje soušku a vrátil se na cestu, Po několika krocích však uhnul do rokle, jako by ho spolkla země, a po tajemných stezkách se vrátil domů.“

Foto 1 Titulní strana románu *Vydra z Černé tůně*. Pytlák Humhal je typicky záporná postava, která si schovává ulovenou zvěř do jeskyně.

Foto 2 Vrcholová partie Špičatky s pomalu vznikajícími rozsedlinovými jeskyněmi (foto M. Hejna).

Foto 3 Vchod do jeskyně Podbaba (foto M. Hejna).

Další zmínka o jeskyni je o šedesát let mladší a pytlák Humhal už by si do ní zvěř díky zanesení jeskyně neschoval. Žák a kol. (2016) o ní píše: „Na Křivoklátsku najdeme i plochu, dnes neprůleznou dutinu, vzniklou posunem mohutného bloku běžných neoproterozoických sedimentů v nejnižší části PR Na Babě u Roztok, které se někdy říká jeskyňka Podbaba.“

V podobném stavu našli jeskyni i autoři v únoru 2024. Karel Žák (ústní informace) se domnívá, že většina jeskyně byla zanesena sedimenty až během ničivé povodně na Berounce v srpnu roku 2002, což potvrzuje svým svědectvím i Marian Beke. Tomuto nedávnému zanesení jeskyně by nasvědčovalo to, že je vyplněna hlavně organickým materiálem. V jeskyni samotné i v nejbližším okolí najdeme několik vchodů do naštěstí již opuštěného jezevčího hradu. Díky činnosti jezevců je tato momentálně 6 m dlouhá jeskyně při troše plazení opět přístupná a mohla se dočkat své první mapy.

Literatura:

- Reiniš S. (1947): *Vydra z Černé tůně*. – Nakladatelské družstvo Máje. 1–259. Praha.
Cílek V. (1989): Pseudokrasové jevy v buližnicích Vraní skály u Zdic. – *Český kras*, 15. 70–71.
Žák K., Majer M., Hůla P., Cílek V. (2016): *Křivoklátsko, příběh královského hvozdu*. – Dokořán. 1–316. Praha.

Krátké zprávy

Co se kde psalo (nejen) o jeskyních

Michal Cimbál Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín)

Ouhrabka V. (2023): Krasové jevy a jeskyně v okolí Rokytnice nad Jizerou. – *Ochrana přírody*, 5/2023, str. 9–11.

<https://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/krasove-jevy-a-jeskyne-v-okoli-rokytnice-nad-jizerou/>

Perex článku: *Kras v Krkonoších a jejich podhůří je vázán na nesouvislé výskyty uhličitanových hornin uvnitř souvrství fylitů a zelených břidlic železnobrodské, krkonošské i rýchorské části krkonoško-jizerského krystalinika. Jednotlivá krasová tělesa jsou budována různě kvalitními přeměněnými karbonáty od vysoce čistých 99% krystalických vápenců, přes fylitické vápence až vápnité fylity po různé typy dolomitických krystalických vápenců, krystalických dolomitů a elánů. Víceméně izolovaná karbonátová tělesa jsou uspořádána do pruhů směru Z–V.*

Zajíček P. (2023): 300 let od prvního sestupu do Macochy. – *Ochrana přírody*, 5/2023, str. 30–31.

<https://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-historie-ochrany-prirody/300-let-od-prvniho-sestupu-do-macochy/>

Perex článku: *Propast Macocha patří k unikátním přírodním útvarům Evropy. Má také velmi bohatou historii. Do roku 1914 bylo její dno přístupné pouze shora, po lanech nebo žebřících. Dle literárních pramenů sestoupili první lidé na dno Macochy roku 1723. Výpravu učinil za účasti svého komorníka a místních sedláků brněnský minoritský mnich Lazar Schopper. Pokud se nenajde historická zmínka, která by dokládala starší sestup do této propasti, bude expedice, která se uskutečnila před 300 lety, nadále evidována jako první v historii.*

Koudelka M. (2023): Svěcená díra u Javoříčka je známa již více než 150 let. – *Ochrana přírody*, 6/2023, str. 24–25.

<https://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-historie-ochrany-prirody/svecena-dira-u-javoricka-je-znama-jiz-vice-nez-150-let/>

Perex článku: *Jedná se o nejstarší známou část podzemního labyrintu Javoříčských jeskyní, která je dodnes součástí návštěvnické prohlídkové trasy. Jeskyně s dlouhou a ne příliš známou historií, o které se mnohé zachovalo pouze v lidových vyprávěních a pověstech. Její první podrobnější popis, včetně vyobrazení pochází až z roku 1873. Tato nepřiliš vábná podzemní prostora byla zásadním klíčem k objevu Javoříčských jeskyní v roce 1938.*

Mihulka S. (2023): Vykopávky v Baskicku odhalily velkou válku z doby před 5 tisíci lety
<https://www.osel.cz/13157-vykopavky-v-baskicku-odhalily-velkou-valku-z-doby-pred-5-tisici-let.html>

Autor seznamuje čtenáře s výsledkem analýzy kosterních pozůstatků 338 lidí, pochovaných před pěti tisíci lety na masovém pohřebišti v nejmenované jeskyni v oblasti Rioja Alavesa na severu Španělska. Výsledek analýzy ukazuje na to, že neolitické konflikty neprobíhaly vždy jen jako krátké lokální nájezdy za účasti 20 až 30 bojovníků, jak se donedávna předpokládalo. V tomto případě se muselo jednat o velký konflikt se spoustou mrtvých, trvající v řádu měsíců.

Horáček I., Wagner J., Čermák S., Ekrt B., Mlíkovský J., Sabol M. (2024): Oldřich Fejfar (1931–2023), český paleontolog světového věhlasu. – *Živa*, 1/2024, str. XVII–XIX.
<https://ziva.avcr.cz/files/ziva/pdf/oldrich-fejfar-1931-2023-cesky-paleontolog-svetove.pdf>

Článek sepsaný k úmrtí významného českého paleontologa a popularizátora vědy Oldřicha Fejfar. Autoři připomínají i jeho začátky: „*Nečekaným impulzem pro jeho další působení se ovšem stal především objev Koněpruských jeskyní v témže roce. Mladý student je záhy*

Foto1 Profesor Fejfar s manželkou u kosterních nálezů v Jeskyni na Chlumu.

*přijat do kolektivu elitních přírodovědců nastupující generace (František Prošek, Vojen Ložek, Emanuel Vlček, Jiří Kukla aj.) tmeleného ambiciózním záměrem moderního vědeckého zúročení nečekaného objevu. Fejfarovým úkolem je zpracování nálezů obratlovců, jeho hlavním působišťem se posléze stává objekt, který se v nejednom směru vymyká všem dosavadním zkušenostem – výplň fosilní kapsy C718 odkryté stěnou sousedního Císařského lomu. Postupně se ukazuje, že jde o složitý a z paleontologického hlediska mimořádně bohatý komplex 17 vrstev zachycující v souvislém sledu dva glaciální cykly staršího pleistocénu. Podstatnou část fosilního záznamu zde ale tvoří pozůstatky drobných savců, hlodavců a hmyzožravců, tedy skupiny, jíž se od pionýrských prací Jana Nepomuka Woldřicha (1834–1906) v závěru 19. století u nás, a s několika výjimkami ani jinde ve světě, vlastně nikdo nezabýval. Fejfar tak nově vypracoval techniky kvantitativního výzkumu této skupiny a postupně odhaluje její potenciál k mnohačetným srovnáním vývoje fauny, biostratigrafickým interpretacím a paleoenvironmentálním rekonstrukcím. Mimořádné nasazení vydává své ovoce: fosilní záznam lokality C718 (téměř 13 tisíc jedinců 54 druhů) a doklady z dalších staropleistocenních nalezišť Českého krasu, které shrnuje v diplomové práci z r. 1954, přinášejí pionýrské objevy evropského významu. Jako první zde O. Fejfar zhodnotil pro úsek starších čtvrtohor dynamiku změn struktury společenstev v průběhu klimatických cyklů a specifika fe-notypové variability zastižených taxonů. Nové druhy, které odsud později popisuje (*Dicrostonyx simplicior*, *Macroneomys brachygnathus*), pak představují, jak dokládají jejich pozdější nálezy v dalších lokalitách, vůdčí fosilie přelomového úseku starého a středního pleistocénu, k němuž lokalita C718 poskytuje suverénně nejbohatší fosilní záznam, jaký je v Evropě k dispozici.“*

Hejna M., Vrabcová B., Majer M. (2023): Jeskyně údolí Radotínského potoka. – *Český kras*, 49, 45–56. Beroun.

Autoři v článku shrnují revizi jeskyní v údolí Radotínského potoka, které se věnovali v letech 2021–2023. Během ní navštívili všech 19 známých neodtěžených jeskyní a nově objevili další čtyři. Vytvořili nové mapy všech jeskyní a porovnali jejich stav s historickými mapami, pokud existovaly. U jedenácti jeskyní se jednalo o jejich první mapu. Součástí článku je i podrobný popis historie objevných a průzkumných prací.

Žák K., Kolčava M., Hejna M., Živor R. (2023): Databáze jeskyní Českého krasu: doplňky a změny za období od 1. října 2021 do 30. září 2023. – *Český kras*, 49, 76–82. Beroun.

Autoři tradičně rekapitulují všechny nově objevené jeskyně a změny v již dříve známých jeskyních Českého krasu za

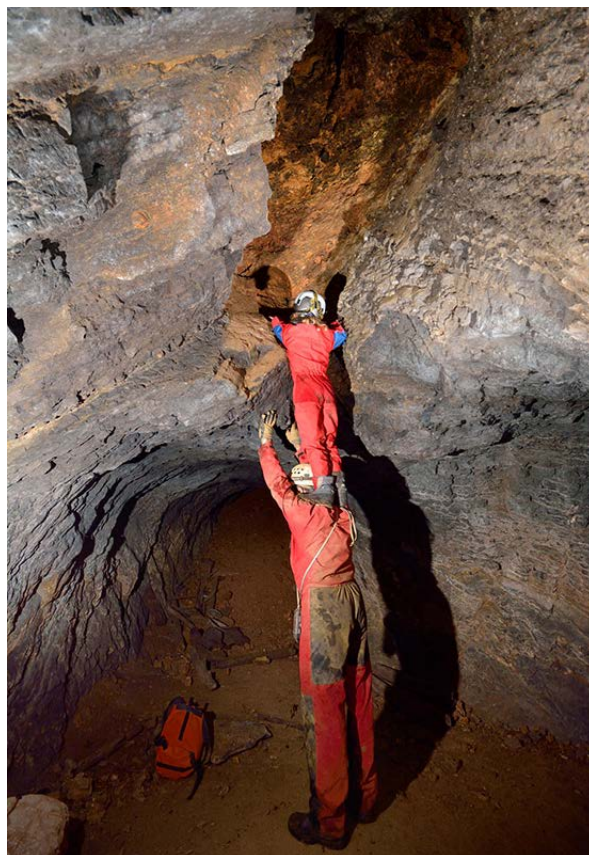

Foto 2 Hejna a kol. při přípravě článku k jeskyním Radotínského potoka vytvořili první mapy několika jeskyní, včetně jeskyně Komín ve štole (foto M. Majer).

poslední dva roky. Co ze seznamu vyplývá? Ke změnám či úpravám došlo u 41 jeskyní, 19 většinou krátkých jeskyní bylo nově objeveno a zdokumentováno. K datu uzávěrky je tak z Českého krasu evidováno 741 jeskyní o celkové délce 26 771 m. Nárůst délek jeskyní tvoří 1 059 m. Více než polovinu nových metrů ale nepřinesly nové objevy, ale má je na svědomí podrobné mapování některých jeskyní, kdy k celkové délce přispěly domapované komíny a úzké, již známé plazivky. Nejvíce se na nárůstu podílely jeskyně Čerinka (+ 253 m), Martina (+ 163 m) a Arnoldka (+ 162 m).

Bílková D. (2023): Duchem stále mladí jeskyňáři a letošní jubilanti JARDA (Hromas) a PAVEL (Nosek). – *Český kras*, 49, 83–84. Beroun..

Článek k osmdesátiletým narozeninám dvou významných jeskyňářů. Zatímco Jardu Hromase není potřeba příliš představovat, Pavel Nosek už není dnešním jeskyňářům příliš známý. Jedná se mimo jiné o několikaletého předsedu ZO ČSS 1-04 Zlatý kůň, zakladatele ČSS a jejího prvního hospodáře a pokladníka. Stál u zrodu Spelea a založil nakladatelství Zlatý kůň. Byl to on, kdo přivedl Káju Saudka ke spolupráci s ČSS.

Plus jeden bonus na závěr pro všechny, které nezajímá jenom vápenec.

Hons R. J. (2024): *Atlas našich hornin*. – Vlastním nákladem. 1–240.

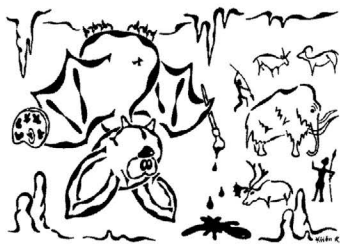
První vydání Atlasu našich hornin vyšlo v roce 2017 a koncem roku 2023 se dočkalo druhého, rozšířeného vydání, v němž jsou zastoupené vzorky hornin nejen z Čech, Moravy a Slezska, ale nově také ze Slovenska.

Kniha je rozčleněna do několika částí. Po všeobecném úvodu jsou postupně představovány horniny vyvěřelé, usazené a přeměněné. V textových oddílech je kladený důraz na srozumitelnost a stručnost. Kniha představuje 146 vzorků hornin. Základem je vždy velká fotografie 12 × 9 cm v měřítku 1 : 1, která je doplněná krátkým popisem a zvětšeným detailem, který zobrazuje 12mm výřez tak, jak jej vidíme silnou lupou.

Jak uvádí autor: „*Obrazových publikací, které se věnují minerálům a drahým kamenům je u nás k dispozici celá řada. S příručkami, jež by obrazem a slovem přibližovaly fascinující svět hornin se však setkáváme málokdy, přestože horniny budují celou pevnou kůru Země a při výpravách do přírody na ně narážíme doslova na každém kroku. Bez jejich znalosti se při poznávání neživé přírody neobejdeme. Zahrnují pestrou paletu materiálů a mnohé se pyšní velmi dekorativním vzhledem.*

Nově vydaná kniha je určena žákům, studentům, učitelům a ostatním zájemcům o neživou přírodu – všem, kdo chtějí do světa hornin proniknout a pro pozorování kamenů mají k dispozici jen základní pomůcky.“

Více informací o knize, včetně náhledů vybraných stránek, najde čtenář na stránkách <http://www.radioaktivnistranky.cz/vlastnipublikace.html>.

Trocha historie

Čtyřková výročí

Michal Cimbál Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín), Jan Flek (ZO ČSS 6-21 Myotis)

4004 př. n. l.

Vznik Země podle výpočtů Jamese Usshera z Armagu (1581–1656). Ve své době byl významným učencem, lingvistou a univerzitním profesorem. V roce 1654 spočítal na základě Bible stáří světa na 5700 let. Dosáhl dokonce daleko přesnějšího výsledku než dnešní geologové, protože dokázal stvoření Země datovat na 23. říjen roku 4004 př. n. l. K tomuto datu bychom měli směřovat i vznik, resp. stvoření všech jeskyní.

1114 př. n. l.

Začátek vlády asyrského krále Tiglath-Pilesera I., který je považován za jednoho z nejvýznamnějších asyrských panovníků vůbec. Byl králem dobyvatelem a díky úspěšným vojenským výbojům se mu podařilo asyrskou říši výrazně rozšířit. Tento král se ale do historie zapsal i něčím, co by on sám, ve srovnání se svými úspěšnými bitvami, historickým činem asi nenazval. Během návratu z jednoho z početných vojenských tažení se zastavil u jeskyně Birkleyn v jihovýchodní části dnešního Turecka, která byla považována za pramen řeky Tigris. Tiglath-Pileser I. nebyl s největší pravděpodobností prvním návštěvníkem jeskyně, ale rozhodně byl prvním, který svoji návštěvu zvěčnil v podobě skalního reliéfu. Stal se tak prvním zdokumentovaným návštěvníkem jeskyně, kterého známe podle jména.

824 př. n. l.

Konec vlády asyrského krále Samlanassara III. Také on patřil mezi významné dobyvatele, také on navštívil při svých taženích Birkleynskou jeskyni a také on zde zanechal reliéf. Tím se stal druhým návštěvníkem jeskyně, kterého známe podle jména. I Samlanassarovi III. ale náleží jedno jeskynní prvenství. Návštěvu jeskyně nechal král zvěčnit i na bronzovém reliéfu na vstupních dveřích do svého paláce, čímž se postaral o nejstarší vyobrazení jeskyně, kterou jsme schopni identifikovat.

344

Narodila se sv. Marie Egyptská. Jednalo se o velmi inteligentní a krásnou ženu. Již ve dvanácti letech utekla do Alexandrie a začala se zde oddávat hříšnému životu. Po sedmnácti letech se vydala do Jeruzaléma, kde chtěla v prostopášnostech pokračovat. Zde se snažila navštívit chrám Božího Hrobu, ale nějaká neviditelná ruka ji vždy zastavila. Tehdy si Marie uvědomila

svůj hříšný život a začala se modlit k Panně Marii. Ta se jí zjevila a nakázala jí přejít řeku Jordán a v poušti rozjímat. Tak si Marie našla v poušti jeskyni, kde strávila dalších 47 let.

1204

Svatořečení sv. Prokopa papežem Inocencem III. Nad jeho kanonizací však visí stín pochybností, neboť Prokop měl být jedním z pěti svatých kanonizovaných tímto papežem, ale zatímco se zachovaly papežské listiny potvrzující kanonizaci čtyř z nich, list potvrzující kanonizaci sv. Prokopa neexistuje. O jeho svatořečení se poprvé dozvídáme až ve 14. století z pramenů z doby panování Karla IV.

1374

Zemřel řezenský kanovník a učenec Konrád z Megenburgu (nar. 1309). Byl jedním z nejplodnějších německých spisovatelů 14. století. V jeho biografii najdeme více než třicet knih na téma historie, astronomie, filozofie, morálky či života svatých. Věnoval se také básním a hymnům.

Jeho nejčtenější knihou ale byla a je kniha *Buch der Natur* (Kniha přírody). Kniha má osm kapitol – Přirozenost člověka; Obloha, sedm planet, astronomie a meteorologie; Zoologie; Obyčejné a aromatické stromy; Rostliny a zeleniny; Drahokamy a polodrahokamy; Deset druhů kovů a Voda a řeky.

Pro nás je v tomto případě zajímavá část Zoologie, kde autor mimo jiné píše o dracích: „*Drak se zdržuje ponejvíce ve skalních jeskyních, zvláště pak mezi dvěma skalními útesy. Činí tak pro nadměrnou horkost svého těla a své povahy. Taková místa vyhledává obzvláště rád, když dlouho poletoval po krajině nebo když je v létě nesmírné vedro.*“

V kapitole Voda a řeky uvádí, že prameny jsou dotovány hlavně dešťovou vodou, což byla na tehdejší dobu převratná myšlenka.

1684

Narodil se slovenský polyhistor M. Bel (zemřel 1749). Bel mimo jiné popsal podivné kosti z karpatských jeskyní, které určil jako dračí. Věřil, že mají léčivé účinky.

1774

Vyšla kniha německého faráře Johanna Friedricha Espera (1732–1781) s názvem *Ausführliche Nachricht von neuentdeckten Zoolithen*. V ní najdeme dvě teorie vzniku jeskyní.

Podle první se na vzniku jeskyní podílejí mrtvá zvířata. Všechny kosti objevené v jeskyních, vápenec i jeskyně samotné mají být stejného stáří a vznikly přímo při potopě. Jak voda pomalu stoupala, utíkala všechna zvířata na nejvyšší kopce, aby se zachránila. Tím se srocovalo velké množství zvířat na jednom místě. Jak víme, všechna se pak utopila a jejich těla byla splavena do puklin, které vznikaly díky sesuvům zemin a četnými zemětřeseními. Těla usazená v jeskyni byla zakryta bahnem, a když se začala rozkládat, unikal z nich plyn, který vytvořil v ještě nezpevněném vápenci dutinu.

Podle druhé teorie se jeskyně také formovaly v době, kdy vznikaly horniny. Voda plnila pukliny v ještě plastické hornině a tlakem v nich vytvářela jeskyně. Zároveň se těmito jeskyněmi odváděla voda z povrchu do nitra Země.

Ve stejné knize se Esper také věnuje drakům, o kterých píše: „Člověk čte s potěšením, jaké příběhy se uvádějí k důkazu těchto draků. Jejich spolehlivost je v oněch karpatských horách tak jednoznačná, že o nich nelze pochybovat. Vídají je v těch končinách často. Přes den se skrývají v tamních jeskyních, které jsou četné, a vycházejí jen v noci na lup. Odnášejí ovce a kozy ze stád; také medvěd, jak se tvrdí, na to doplatí, když vstoupí do jejich jeskyň. Uvádějí se dokonce očití svědkové, kteří taková zvířata viděli v Sedmihradsku... Hrom zabil v hrabství spišském draka, z něhož zbylá hlava chová se v domě tamního soudce. V roce 1673 se to samé stalo jinému z oněch zvířat. Jistý pan Vette, který k výše uvedeným zprávám přispěl, viděl z něho ještě hnát, který uvnitř vypadal jako sklo, zevně se ale podobal kosti. Týž získal u jeskyni nedaleko Železných vrat dračí zub těžký šest liber, který ale patří spíše slonu.“

1774

Hynek Schiffer zavraždil svého otce a jeho mrtvolu ukryl ve skalní rozsedlině na Chmelnici u Dubé

1784

Narodil se budoucí docent na katedře mineralogie v Oxfordu William Buckland (zemřel 1856). Všestranný vědec stál u zrodu samostatné katedry geologie na Oxfordu, jejímž se stal prvním profesorem. V roce 1824 se stal prezidentem Londýnské geologické společnosti. Kariéru udělal i v církevních kruzích, kdy se stal děkanem se Westminsteru. Buckland měl přesah i do Čech. V roce 1820 se stal dopisujícím členem Společnosti Národního muzea a v roce 1848 byl jmenován čestným doktorem Karlovy univerzity. Bucklanda proslavily hlavně výzkumy v jeskyni Kirkdale.

1784

Narodil se Andrew Cross (zem. 1855), nadšenec a propagátor elektrické energie. Mimo jiné se pokoušel vyrábět diamanty pomocí elektrolýzy. Elektrickou energií také vysvětloval vznik krápníků. Podle Crosse vznikala elektřina na kontaktu vápence a jílových vrstev. Dalším zdrojem mohla být tzv. zemní energie, v jejíž existenci věřil, a která měla procházet buď trhlinami, nebo kolmo na ně. Díky elektrické energii se z vody v jeskyni stává elektrolyt, ze kterého se uvolňuje rozpuštěný uhličitán vápenatý. Na vznik krápníků mají vliv i další podmínky jako jsou teplota, světlo či konstantní pohyb vody, jako například její odkapávání ze stěny. Pohyb byl důležitý, protože usnadňoval pohyb atomů k příslušnému elektrickému pólu. Přirovnal to k jemnému železnému prachu vysypanému v magnetickém poli na papír, kdy je potřeba k tomu, aby se prach uskupil do charakteristických siločar, na papír poklepávat nebo s ním jemně vibrovat. Dále si myslel, že prokázal, že ve tmě rostou krystaly výrazně rychleji než za světla, protože sluneční paprsky v sobě také obsahují elektřinu a elektrický proces v roztoku mohou zpomalit nebo úplně neutralizovat.

1784

Sestup K. Rudzinského do Macochy. Rudzinsky se nechal spustit společně s pozořický správcem F. Postawkou, inženýrem Janem Thallherem a lesníkem F. Fechterem. Na dně strávili asi pět hodin. Jedná se o první odbornou výpravu do Macochy, jejímž výsledkem byl první plán

propasti. Rudzinsky, kterému bylo tehdy 33 let, o své výpravě osobně vyprávěl císařovně Marii Terezii a Františkovi I., od nichž dostal za odměnu drahocennou tabatěrku.

1794

Zemřel Rudolf Erich Raspe (nar. 1736). Nejvíce se proslavil jako spisovatel a tvůrce postavy Barona Prášila, ale aktivní byl i na vědeckém poli. Je autorem prací s tak rozličnou tematikou, jako je historie umění, zoologie či geologie. O jeskyních se Raspe domníval, že vznikly při posunech bloků hornin. Při posunu bloku vzhůru pod blokem vznikne dutina neboli jeskyně. Bohužel nedokázal vysvětlit, jaká síla by mohla tento posun bloků vzhůru způsobit.

200 let od prvního speleologického průzkumu v Českém krasu

Michal Cimbál Hejna (ZO ČSS 1-02 Tetín)

Minulý rok jsme si připomněli 300 let od sestupu Lazara Schoppera do Macochy. Na rok 2024 připadá výročí o sto let mladší, ale jinak neméně významné. V roce 1824 proběhl první speleologický výzkum v Českém krasu.

Nepřímo ho má na svědomí profesor William Buckland, který v roce 1820 navštívil Prahu, seznámil se zde s hrabětem Kašparem ze Šternberka a stal se dopisujícím členem Společnosti Národního muzea (v roce 1848 se stal i čestným doktorem Karlovy univerzity, ale to jen tak na okraj, protože to s naším příběhem nemá nic společného). Díky tomu se čeští učenci dozvěděli o Bucklandových výkopech a objevech v jeskyni Kirkdale publikovaných v letech 1822 a 1823 (více např. Hejna 2017).

Bucklandovy práce přivedly Šternberka na zajímavou myšlenku. I v okolí Prahy, hlavně mezi Tetínem a Karlštejnem, máme jeskyně. Co kdyby i ony poskytly kosterní nálezy?

Ostatně dvě indicie by tomu nahrávaly. Na Karlštejně, v kapli sv. Kříže, byla uložena lebka krokodýla, o které se předpokládalo, že byla vykopána v jeskyních v Českém krasu. To nepřekvapuje, protože už Bohuslav Balbín zaznamenal: „*Nedaleko od Karlštejna, asi tak tři sta kroků, ukázali mi tamější obyvatelé jeskyni zlopověděnou strašidly a duchy zemřelých. Rybáři pak, kteří tam často tráví na řece celou noc, říkají, že vídají strašná zjevení, zvláště draky chrlící oheň. Bud' stojí prý kolem skal, nebo se pohybují z místa na místo, aneb vláčejí obrovské tělo po skaliskách za velkého rachotu padajících kamenů.*“

Tím bychom se vypořádali s první indicií. Za druhou musíme ještě dále do minulosti, do 15. století. Tehdy působil jako farář na Tetíně jistý Václav Hájek z Libočan, který zde sepsal svoji Kroniku českou. Ačkoliv dnes o její důvěryhodnosti historikové pochybují (jinak řečeno, co Hájek nevěděl, to si vymyslel), v roce 1824 byl ještě považován za nezpochybnitelnou historickou autoritu. Navíc mnohé pasáže ukazují na výborné znalosti reálií Českého krasu. Hájek v kronice mimo jiné píše: „*Léta 785. Člověk jeden v městě Thetíně, chtěje sobě loch v zemi udělati, kopal a našel hlavu člověčí nesmírné velikosti, kteráž ze země vyňata byla, dva*

muži jedva ji mohli obsáhnúti. Nalezeny sú při tom i jiné kosti, jednak všechny jednoho člověka hnátové noh byly sú na dvacet a šest noh vzdýli. A to všechno na jedné síni a všem lidem, kteříž tam přišli, ukazováno.“

Kašpar ze Šternberka byl hlavně paleobotanik a k jeskyním žádný vztah neměl. Prvním českým speleologem se tak stal správce karlštejnského panství František Auge. Nutno poznamenat, že ani on se jeskyněmi nezabýval. Jak už to na začátku 19. století bylo obvyklé, jeho záběr byl široký. V roce 1814 vydal knihu o historii hradu Karlštejn a upozorňoval na jeho význam a špatný stav. Stal se také jedním z prvních českých sběratelů zkamenělin a v roce 1823 se stal *“sbírajícím členem Společnosti Vlasteneckého museum“*.

Jedna ze zásilek zkamenělin pro muzeum také stála na počátku speleologického výzkumu. Dopisem ze 14. dubna 1824 Šternberk děkuje Augemu za zkameněliny a k tomu doplňuje: *„Dále bych si přál, aby jeskyně ve vápencovém pohoří u Tetína byly prozkoumány poněkud podrobněji, podle lidové pověsti pochází prý z některé této jeskyně karlštejnská krokodýlí hlava. V Německu a v Anglii jsou četné jeskyně, ve kterých se našly kosti fosilních zvířat. Způsob jak je hledati je následující: obvykle leží v takových jeskyních vrstva později naplavené země či bahna; pod ní se nachází nejčastěji poloha či krusta nakapaných vápenných stalagmitů, v níž nebo pod níž se objevují uložené zde fosilní kosti; bylo by tedy zapotřebí uvnitř největší z těchto jeskyní provésti vykopávky, zda se tam nenajde podobná situace; pro tento pokus věnuji 10 zlatých vídeňské měny; kdyby se snad objevily fosilní kosti, zvláště lebky nebo zuby, pošlete mně laskavě okamžitě zprávu, neboť v tom případě bych se sám zúčastnil při výkopech, aby dělníci nic nerozlámali.“*

Žádné lebky nebo zuby Auge nevykopal, tudíž se nemusel Šternberk trmácet z Prahy. Jak vyplývá z dopisu, který poslal Auge Šternberkovi 9. května 1824, vykopávky dle instrukcí provedl. Píše: *„Na výzkum v jeskyních vápenného pohoří u Tetína jsem zatím neměl čas, ... proto jsem zkoumal jeskyně, které se vyskytují ve vápencových vrstvách na břehu Berounky mezi Karlštejnem a Srbskem; jsou tam čtyři.*

Jejich vznik, jak se zdá, souvisí prostě se smršťováním vlhké hmoty během vysychání, proto je jejich tvar podobný gotickému oblouku.

První a druhá je velmi malá, podlahu té první tvoří pouhý pevný vápenec, druhé hluboký štěrk, v němž jsem dal kopat na loket hluboko, přitom narazil na popel, který je snad pozůstatkem ohňů rozdělávaných rybáři nebo pastevcí; na povrchu této podlahy jsem našel velké množství kostí, zčásti ze zajíců a z části z ovcí, což by mohly být zbytky hostin lišek přebývajících v těchto slujích.

Třetí jeskyně je ta, v níž se Vaše Excellence jednou ukryla před deštěm při říční plavbě z Berouna do Karlštejna; je to okrouhlé sklepení, podlahu tvoří tvrdá hornina, ze zadní části vede nahoru jakýsi komín podobný točitému schodišti, jehož stěny jsou trochu pokryty vápenným sintrem. Kromě ... několika pavouků jsem tam nenašel nic, ačkoli jsem lezl tak vysoko, jak to dovoľoval průměr komína, který se ve výši asi dvou sáhů velice zužoval.“

Zde bohužel končí přepis dopisů tak, jak je publikoval K. Sklenář (1984). O čtvrté jeskyni Sklenář píše pouze, že je její popis nejpodrobnější a že také neposkytla žádné nálezy. O celém prvním vědeckém výzkumu českých jeskyní se dochovaly pouze tyto dva dopisy. Auge se tak pravděpodobně nechal odradit neúspěchy a k průzkumu skal u Tetína již nedošlo. Pro vývoj bádání v Českém krasu nutno říci, že bohužel. V historii neplatí žádné kdyby, ale zde se

Foto 1 Tomáškův lom (v popředí) a Petzoldův lom (v pozadí) odtěžily několik jeskyní, mezi nimi pravděpodobně i některé z těch, ve kterých proběhl první speleologický výzkum v Českém krasu (foto archiv autora).

nabízí. Kdyby totiž Auge kopal v okolí Tetína, určitě by jeho pozornosti neušla jeskyně Turská maštal. Kdyby jeho pozornosti neušly jeskyně Turské maštale, vykopal by v nich velké množství pravěkých (resp. předpotopních) kostí. A kdyby vykopal velké množství předpotopních kostí, podnítil by další jeskynní výzkumy v okolí a vývoj poznání Českého krasu se mohl vyvíjet úplně jiným směrem. Je ovšem otázkou, zdali by to bylo dobře či ne. Sice si Turské maštale musely počkat na pořádný průzkum a výzkum dalších padesát pět let, ale za to byl proveden na mnohem vyšší vědecké úrovni, než by tomu bylo v roce 1824.

Augeho průzkum byl významný ještě z jednoho hlediska. Vraťme se k jeho zmínce o nález popela jeden loket hluboko (čili asi 60 cm). Auge ho sice připisuje rybářům či pastevcům, ale K. Sklenář má na nález trochu jiný pohled. Z jeho poznání nálezových situací z jeskyní Českého krasu šlo téměř jistě o pravěkou kulturní vrstvu, vzhledem k hloubce uložení možná i z období paleolitu. Může se tak jednat o první zaznamenaný objev paleolitického osídlení v celé rakouské říši.

Revizní výzkum není možný. Dostáváme se totiž k poslední a zásadní otázce, jaké že to jeskyně Auge zkoumal. Z dnešního pohledu to není možné určit. S největší pravděpodobností se jednalo o jeskyně na pravém břehu Berounky, které byly později částečně či zcela odtěženy při stavbě železniční trati či těžbou v Tomáškově lomu.

Literatura:

Balbín B. (1986): *Krásy a bohatství české země*. – Panorama. 1–352. Praha.

Flajšhans V. (1918): *Václava Hájka Kronika česká podle originálu z r. 1541*. – Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. 1–434. Praha.

Hejna M. (2017): O jeskyni, která měla dokázat biblickou potopu. – *Speleo*, 73: 55–57. Praha.

Sklenář K. (1984): *Za jeskynním člověkem*. – Československý spisovatel. 1–384. Praha.

Retro knihovnička Spelea

Errata

A zase nám tu škodil redakční šotek. Ctihodného Peprdoka nám přejmenoval na Petrboka.

Wabiho Stárce Čtyři knihy o jeskyních a jeskyňářích

3. díl

7. kapitola

Hlavní město žilo v horečném vzrušení. Od chvíle, kdy vyšlo zvláštní vydání „Československého krasu“, oznamující mohutné objevy v Císařské rokli, zavládlo v ulicích i ve spořádaných domácnostech mocné pozdvižení. Zástupy lidí postávaly před novinami, vylepovanými na vývěsních tabulích denních listů, kde tučnými palcovými písmeny byly vytištěny vzrušující titulky ku příkladu tohoto znění:

NEJVĚTŠÍ OBJEV JESKYŇ V ČESKOSLOVENSKU
PEČLIVĚ STŘEŽENÉ TAJEMNSTVÍ CÍSAŘSKÉ ROKLE VYRVÁNO PŘÍRODĚ
ČO HOVORÍ OBJAVITEL JÁN MAJKO?
MLADÍ VĚDCI TÝDEN V PODZEMNÍM LABYRINTU
INTERVIEW S PROFESOREM PEPRDOKEM
ZÁHADNÉ ZMIZENÍ VÝBORU KRASOVÉ SEKCE
ZAKUKLENÝ A JEHO SPOLEČNÍCI NEJSOU JIŽ MĚSÍC MEZI ŽIVÝMI?

Nemusíme podotýkati, že mladí učenci Krasové sekce, objevitelé jeskyň mezi Císařskou roklí a Kotýsem, byli středem všeobecné pozornosti. Reklamní odborníci využili jejich postav a v tramvajích se objevily reklamní transparenty, na nichž ku příkladu vyfotografován Ferry s novým kloboukem pod heslem: KLOBOUK NENÍ PŘEPYCH, ALE VKUSNÝ DOPLNĚK. Na jiném takovém plakátu byl Absolonada oblečený do hubertusu, jak prolézá jeskyní a pod tím nápis:

HUBERTUS PRO KAŽDOU PŘÍLEŽITOST.

Zatím tisk se zabýval záhadným zmizením Zakukleného, Princla a Prokeše. S nevšední chtivostí byly čteny zprávy o záchranné výpravě, která pod vedením Ferryho a Wabiho se vypravila neprodleně do Českého krasu, aby alespoň zjistila hroby nešťastníků.

Pod senzačními tituly
Po stopách nešťastných
DR PACH A BUDÁK VYPOVÍDAJÍ

byla zevrubná zpráva o příhodách záchranné výpravy, jíž se kromě zkušených jeskyňářů zúčastnil též tajemník akademie geografických věd James Hessington. Výprava dorazila do uzávěru rokle před stanovenou hodinou a našla zde již hotovou chatu s nápisem:

VSTUPNÉ DOBROVOLNÉ, KDO NEZAPLATÍ NEBUDE VPUŠTĚN!
PODPOŘTE CHUDÉ JESKYŇÁŘE!

V chatě ležel Dr. Pach a Búdák téměř v bezvědomí, zesláblí hladem a nedostatkem kulturních potřeb. Několik lahví francovky vzpružilo oba ztracence a první pomoc poskytl James Hessington, který býval na vojně lapiduchem.

Podle Pachovy a Búdakovy výpovědi hledali pak Slavičkovci v bludištích velejeskyň Zakukleného a jeho druhy. Do akce zasáhl i dobrovolný svaz hasičstva a armáda. Čtyři ženy dopravily na místo žebře, lana, bagry, vrtačky, nálože, krumpáče, polní lopatky, kabely, elektrické reflektory, karbidky a svíčky. Mužové se převlékli do svých overalů a skafandrů. Následujícího dne odsekala skupina lomařů z lomu na Chlumu majzlíkem těsný vchod a cesta byla volná.

Leč všechno toto snažení, všechn ten ruch byl nadarmo. V síti chodeb, chodbiček, dómů, dómků, plazivek a kanálků se výprava padesáti zachránců rozměňovala na řadu skupin, podskupin, trojic, dvojic a jednotlivců, kteří nakonec začali bloudit a ztrácet smysl pro orientaci, chodili stejnými chodbami zepředu, zezadu, potkávali sami sebe a nakonec byli tak zmateni, že největší problémem se po třech dnech stalo, jak zachránit tuto záchrannou výpravu. Podařilo se to však díky neutuchající energii Ferryho Slavička a jeho Druhů. Všichni hledači nakonec šťastně vylezli – ale kýženého výsledku nebylo dosaženo.

Jiří Zakuklený, Dr. Prokeš a Ing. PrincI vstoupili do dějin vědy jako hrdinové, kteří dobývali vrcholy zasněžených Himalájí nebo ledové pustiny obou pólů a jež se nikdy nevrátili.

A tak den za dnem míjel, veřejnost se pomalu smířovala se ztrátou tří nadějí československé vědy a vzrušení opadávalo jako žlutavé listí stromů v Císařské rokli.

8. kapitola

Čerstvý ranní větřík si pohrával haluzemi krasových borovic PINUS NIGRA, shlízejících do malebného údolí, v němž na úpatí strání se tulil domek vedle domku. Rozkošný pohled na FORT SRBSKO byl zkrášlen ještě tím, že domy byly vyzdobeny vlajkami ve státních a obecních barvách.

Od samotného rána nezvyklý ruch naplňoval křivolaké ulice osady. Přepychové Tatra-plány, Tudory a Čízy přijížděly v ranních hodinách od Prahy i z jiných směrů. Parkoviště před radnicí a domem šerifovým nestačilo již návalu vozidel. U přístaviště u přivozu přistál zvláštní škuner, vypravený z Modřan před třemi dny a vylodil oddělení námořní pěchoty. Brzy za ním přibyl kolový parník PEPRDOK, obstarávající až dosud spojení mezi Zadní Třebání a Dobřichovicemi. Houfy školních dětí a učitelstva vyběhly z jeho útroby na břeh s kytičkami jarních květů v rukou. Ba – jaro již se hlásilo o svoje nezadatelná práva a pupence rašily na dosud holých větvích křovin a stromů.

Zvědavý čtenář se jistě ptá, co že bylo příčinou nebývalého shonu a ruchu v zapomenuté osadě v srdci divočiny.

Dnešní den, den 1. dubna, stal se svátkem celého státu. PRVNÍ APRÍL, o němž psaly noviny a rozhlas mluvil již o týdny napřed, byl zde! Událost, která tento den zapsala na věky do seznamu posvátných dnů národa, byla ODHALENÍ POMNÍKU PADLÝM ČLENŮM KRASOVÉ SEKCE.

Mohutné sousoší, vyrobené z koněpruského vápence, dřívalo dosud zahaleno nachovým rouchem a střeženo před znesvěcením srbskými psy čestnou stráží jeskyňářů s koženými helmicemi na hlavách. Čestní hosté zaujímali již místa na ověčené tribuně, ač od ohlášeného zahájení pietního aktu uplynula teprve necelá hodina.

Četné osobnosti politického, hospodářského a kulturního života zasedaly na židlice, převezené sem zvláště za tímto účelem z hradu Karlštejna. Potlesk uvítal předsedu JZD Srbsko a srbského primátora, Josefa Ouřezka. Brzy po něm zasedl na tribunu místní strážce pořádku, šerif SAM POŘEZ, známý lovec lidových trampů.

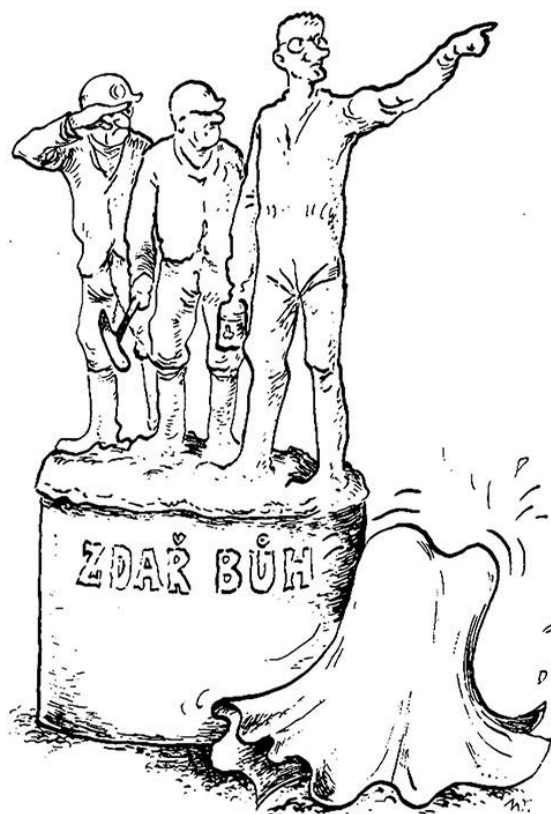
Vzácní hosté byli pozdraveni ovacemi a výstřely z moždířů, obsluhovaných srbskou domobranou.

S vážností jemu vlastní zasedl na čestnou stolicí, na níž sedával kdysi sám císař Karel IV., předseda sekce, akademik dr. Vojen Loužek, dekorovaný nedávno řádem Akademie věd za nález zvláštního druhu šneka v Prokopském údolí. Vedle něho zasedl zasloužilý jeskyňář a člen-korespondent Krasové sekce, Hanz Kovářík, v jeho sousedství nový tajemník sekce, James Hessington. Nestor českých jeskyňářů, Dr. Vladimír HOLOMA zastupoval zde Moravský kras a Speleologický klub. Přišli i další krasoví badatelé: Radvan HORNÍ, Ivo CHLUPATÝ, známý paleontolog Oldřich FEYFAR a jiní a jiní. Obrovskému zájmu těšila se kolosální postava akademika Radima KETTNERA, který skromně přisedl ke svým velkým kolegům z Krasové sekce. Konečně se dostavila, aplaudovaná prostým lidem ze Srbska a okolí, skupina objevitelů jeskyň v Císařské rokli v sevřeném útvaru pod praporem Sekce, velikým netopýrem na červenohnědém poli. V čele skupiny, oblečený do stejnokrojových overalů s přilbicemi na hlavách, kráčel Ferry Slaviček s dlouhým stalaktitem, podobným meči, v ruce a se speciální šedivou přilbou na hlavě.

Školní dítky zahrnuly slavné jeskyňáře kvítím. Pohnutý okamžik mohl být pokažen mistrem z lomu na Chlumu, který při pohledu na majestátní zjev Ferryho Slavička začal volat:

„Ať jsem ztracen, estli ta helma není ukradená na Chlumu!“

Netaktní mistr byl vyveden ze shromáždění a plesání pokračovalo nerušeně dále.

Ručička hodin na věži radnice, poháněná ručně srbským kostelníkem, přeskočila již desátou hodinu a pořadatelů slavnosti se zmocňoval nepokoj. Hlavní řečník, profesor JAROSLAV PEPRDOK, se dosud nedostavil!

Severní expres již před hodinou se skřípěním soukolí zastavil na srbském nádraží, vyklopil množství efociálních i neoficiálních hostí – ale oči pořadatelů marně hledaly v davu rázovitou postavu velikého šnekologa.

Konečně o půl jedenácté hlídky, rozeštavené po okolních vrších, ohlásily, že od Prahy se v oblaku prachu blíží rychlým pochodem pohřešovaný vědec. Ukázalo se, že v Zadní Třebáni byl profesor Peprdok vyloučen z dopravy, neboť při revizi jízdenek se nemohl vykázat patřičnými doklady.

Udýchán a nakrknut na nejvyšší míru vpadl profesor Peprdok na náměstí obce, prošel špalírem vojska, vzdávajícího poctu a byl zasypán květy od školních dětí. S několika podléštkami a lechami jarními, vpletenými do plnovousu, vystoupil pak na tribunu, kde si ulevil jedním slovem:

„VOLOVÉ!“

Mikrofon na řečnické tribuně byl již zapjat a věrně přenesl toto oslovení shromážděným davům do amplionu. Zpozorovav svůj omyl a uvědomiv si, že v naslouchajících zástupcích nejsou jen samí otrlí jeskyňáři a geologové, zahájil profesor Peprdok svoji slavnostní řeč, podle svého zvyku zaměřenou na IN MEDIAS RES:

„Já jsem mu to říkal – nelez tam!“ zvolal profesor úvodem. „Ale von to byl takovej hloupej kluk. Že v Císařský rokli sou jeskyně, to sem věděl už dávno, to není pro mě žádná novinka.“

„Pro mě také ne!“ ozval se v davu hlas Dr. Císaře./

„Já jsem to byl, kerej tam vlez první“, pokračoval vousatý vědec, „to ani ten chytrák nevěděl. Ale když jsme spadli s tím klukem Zobandou do vody, vrátili jsme se, protože jsme si řekli: co bysme tam lezli a zbytečně si namáčeli prádlo?“

Profesor Peprdok se rozohňoval svou vlastní řečí, zapomínaje, že má hovořit o Zakukleném a jeho nešťastných druzích.

„Objevitelem těch jeskyň jsem teda JÁ, už jsem to také sdělil tisku. Co se týče Jirky Zakukleného–“ vzpomněl si náhle, „–to byl správnej kluk. To nebyl takovej vědec, co nerozezná kravské en – óno od kopretiny. Moc toho nenamluvil, ale něco znal. Škoda ho, že tam vlez a už tam zůstal.“

„To jsi nám Jiříku neměl dělat!“ zavzlykal v davu skalník Chvojka, vyklepáváje si v roztržitosti dýmku do kapsy. Pohnutí bylo všeobecné. Profesor Peprdok, pozoruje, jaký ohlas má jeho procítěná řeč, pokračoval ještě asi pět minut, vykládaje chvíli o Zakukleném a chvílemi o Černém moři, když v tom se od západu ozvalo hrčení leteckého motoru. Dvojplošník domácí konstrukce, pilotovaný aviatikem Kokšem, členem sekce, zakroužil nad Srbskem a shodil dolů věnec od hudlické pobočky Krasové sekce, tvořené celou Kokšovou rodinou. Davy jásaly nad touto milou pozorností, i když věnec spadl na hlavu šerifa Sama Pořeza, vyřazuje ho na delší dobu z aktivní účasti na slavnosti, odkud se odrazil a padl velikému Vojenu Loužkovi kolem hlavy, takže hlava sekce vypadala jako vítězný automobilový závodník. Spouště aparátů cvakaly a davy šílely. Nejslavnější okamžik nadešel.

Profesor Peprdok, sledován čočkami fotografických přístrojů, přistoupil k sousoší a uchopil látku, je zahalující. Nato mocným rozmachem strhl látku se sochy. Davy se kochaly v němém vytržené pohledem na krásy výtvarné práce, zatímco profesor Peprdok pod záplavou látky, která spadla na něj, marně hledal východ z jejích záhybů a klel a házel sebou jako polapený kapr v síti. Za pomoci pořadatelů a hasičů byl posléze osvobozen a mohl shlédnout dílo, na němž se generace výtvarníků budou ještě dlouho a dlouho učit.

Na mohutném podstavci z masivních koněpruských vápenců tyčila se skupina kamených postav. V jejím čele hrdě vztyčen stál Jiří Zakuklený, ukazující napřaženou pravíci přes tok Berounka Riveru, k Císařské rokli. Za ním stáli a klečeli druzí dva jeskyňáři-hrdinové, hledíce stejným směrem. V jejich rukou byly umně vytesané nástroje, jako karbidky, lopatky, kopáče, pásma, buzola a pytlíky na vzorky.

Zatím co davy v němém vytržení se kochaly pohledem na toto veledílo Františka Krkavce, akademického sochára, maliara a jaskyniara, zalomcoval náhle půdou mocný výbuch, sloup kamení, hlíny a kouře vylétl se středu volné prostory srbského náměstí k nebesům a vzápětí nesmírně umazaný, nesmírně zarostlý a nesmírně dlouhý muž vylezl dírou takto vzniklou.

Byl to ztracený jednatel krasové sekce, Jiří Zakuklený.

9. kapitola

Co zbývá dodat k naší historii?

Vnímavý čtenář jistě vytušil, že za dlouhou postavou Jiřího Zakukleného protáhla se prostřeleným otvorem neméně zpustlá postava Dr. Prokeše a za ní cáry oděný Ing. Princ, obalený hlínou jak husa nad cikánským ohništěm. V ustrnulém tichu pronesl Zakuklený historickou větu, která se stala majetkem kulturního pokladu národa a byla otištěna v mnoha knihách a školních učebnicích:

„Vot – to by sme měli!“

Teprve nyní se probrali lidé z úžasu a mohutná vlna jásotu se nesla shromážděním. Členové Krasové sekce nemohli ovládnout svoje vzrušení a vrhli se k zachráněným. Objímání a celování nebralo konce a znovu nalezení jeskyňáři je přijímali s pochopením zvláště od lepých členek Krasové sekce.

Nebylo dáno tomuto shromáždění, aby uslyšelo z úst Zakukleného historii jejich podzemní cesty. Teprve ve středu na slavnostním shromáždění, když pojedl dost rybiček a popil dost piva, vylíčil Zakuklený dobrodružství, která prožil za dlouhou dobu šesti měsíců pod

povrchem zemským. Čtenáři, který se zajímá hlouběji o toto období, doporučujeme knihu ŠEST MĚSÍCŮ V PODZEMÍ, sepsanou Vladimírem Stárce, literárním a tvůrčím členem sekce.

Na rozdíl od Slavičkovy skupiny dali se tři seniorové sekce jinými chodbami a pronikli do prostor, dosud nepoznaných. Podle hesla: „Když už, tak už“, dali se do výzkumných a vyměřovacích prací, které spotřebovaly mnoho dnů trpělivé práce. Plán kreslili do notesu Zakukleného a byl to nakonec nedostatek papíru, který je vyhnal z podzemí, jinak by pokračovali v mapování ještě několik týdnů.

Ptáte se jistě, milí čtenáři, čím se tito hrdinové živilí po celou tu dobu. Odedávna je známo, že u jeskyňáře otázka jídla, je otázkou podružnou, která zcela ustupuje do pozadí, jedná-li se o práci v nově objevené jeskyni. Zabráni do své práce, nepocítovali mužové vždy hladu a jen občas si tu a tam uhryzli kus čerstvého sintru, olízli ze stěny nickamínek nebo strávili hrst výživné fosfátové hlíny. Zvláštní pochoutkou bylo dobře proležené aspoň tisíc let staré guano. Výbornou pochoutkou byly i mladé, dosud křehké krápníčky, které chroupali jako chřest.

Ještě dlouho a dlouho psal denní tisk i periodický o tomto dějinném činu českých jeskyňářů. Mezitím nastaly závěrečné práce se zpřístupněním jeskyň v Císařské rokli. Betonové chodníčky a reflektory systém BUD byly zřízeny v Chodbě objevitelů, Kuklově dómu, Ferryho galerii, elektrické vláčky s návštěvníky jezdily kolem Absolonova jezírka, Králíkova sloupu a Klondykova vodopádu.

A před mohutným vchodem do jeskyň, na skále, na věky hlásá všem generacím, které přijdou po nás, pamětní deska hrdinské činy jeskyňářů Krasové sekce:

NA PAMĚŤ FERRYHO SLAVÍČKA A JEHO DRUHŮ,
kteří v neohrožené spolupráci, prodchnuti pocity
nerozborného přátelství a lásky k přírodě
OBJEVILI LÉTA PÁNĚ 1954 TYTO VELEJESKYNĚ!

eSPELEO 10/2024

Vydala: Česká speleologická společnost, předsednictvo, Na Březince 14, 150 00 Praha 5

Ediční rada: Marek Audy, Tomáš Bohanes, Božena Vrabcová, Jan Flek, Milan Geršl,

Michal Hejna, Irena Jančaříková, Jiřina Novotná

Předseda ediční rady ČSS: Michal Hejna

Sazba: Libor Jelínek

Ilustrace: Karel Křtěn

Vychází nejméně 3× ročně

ISSN 2694-9393